

Kerubin Šegvić kao Starčevićev biograf (1896 – 1914)¹

Jedna od rijetkih cjelovitih biografskih obrada Ante Starčevića do danas je ostala knjiga *Dr. Ante Starčević. Njegov život i njegova djela* poznatoga pravaškog intelektualca i katoličkog svećenika Kerubina Šegvića, objavljena početkom 1911. godine. Kao jedan od prvaka Starčevićeve stranke prava pod vodstvom nećaka „Staroga“, Mile Starčevića, Šegvić je svojom biografijom pružio prijeko potreban i lako čitljiv povijesni prikaz života i djela Ante Starčevića, ali i publicističko djelo koje je polemiziralo s ostalim strankama u Banskoj Hrvatskoj u vrijeme političke fragmentacije pravaštva pred Prvi svjetski rat. Ovaj članak na temelju nepoznatih izvora i relevantne literature daje kontekst nastanka i recepcije Šegvićeve knjige od njegova upoznavanja s Antom Starčevićem 1896. pa do prvih značajnijih reakcija na njegovu knjigu prije izbijanja Prvoga svjetskog rata te je analizira s obzirom na moderne historiografske kriterije i onodobni povijesno-politički kontekst.

Uvod

Neobična je, ali istinita činjenica, da je knjiga pravaškog intelektualca i svećenika Kerubina Šegvića *Dr. Ante Starčević. Njegov život i njegova djela*, objavljena 1911, bila jedina supstancijalnija i uopće cjelovita biografska obrada Ante Starčevića sljedećih četvrt stoljeća, dakle gotovo do pred Drugi svjetski rat.² Već sama činjenica profesionalne neobrađenosti slavnoga hrvatskog političara, ideologa i suutemeljitelja pravaštva, „oca domovine“, od izbijanja Prvoga do

¹ U ovome članku, prilikom citiranja izvora modernizirat će se ortografija kojom je pisan tekst izvora, osim u slučaju naslova objavljenih djela, te će se razrješavati kratice radi lakše čitljivosti. Također, radi boljšega razumijevanja tematike, u fusnotama će se davati kratke biografije osoba spomenutih u tekstu članka.

² ŠEGVIĆ 1911a; sljedeća opsežnija biografska obrada Starčevića tek je HANŽEKOVIĆ 1938. Kerubin Šegvić (Split, 1867 – Zagreb, 1945), hrvatski svećenik i pravaški intelektualac širokoga polja djelovanja. Stupio je u franjevački red 1882, zaređen je za svećenika 1889, a 1898. istupa iz reda i prelazi u svjetovno svećenstvo. Studirao je bogosloviju u Zadru, a 1899. položio je ispit za zvanje profesora srednjih škola na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu. Radio je kao suplent u gimnazijama u Kotoru i Splitu, potom kao učitelj u gimnaziji u Kotoru. Odlazi 1906. na Stadlerov poziv u Sarajevo odakle je prognan zbog zagovaranja hrvatskih pretenzija na Bosnu i Hercegovinu te se seli u Zagreb. Nakon pravaškog raskola 1895. pridružio se Čistoj stranci prava te je djelovao i u Stranci prava u Dalmaciji, a 1908. postaje jedna od glavnih ličnosti u Starčevićevoj stranci prava

izbijanja Drugoga svjetskog rata, otkriva ponešto o načinu rada i prioritetima hrvatske historiografije, posebice u međuraću. Ali niti Šegviću pisanje biografije o Starčeviću nije nametnula potreba profesionalne historiografije, nego politički kontekst u Hrvatskoj unutar Austro-Ugarske Monarhije pred Prvi svjetski rat, kako se to vidi već po tome što je knjiga objavljena u okrilju Starčevićeve stranke prava koju je vodio nećak „Staroga“, Mile Starčević.³ Tom konstatacijom ujedno se otvara pitanje u kolikoj je mjeri Šegvićeva knjiga imala obilježja publicistike, a u kolikoj mjeri profesionalne historiografije. Cilj je ovoga članka prikazati Šegvićevu povezanost sa sâmim Antom Starčevićem od 1896. godine i povijesno-politički kontekst u kojem je nastala njegova knjiga *Dr. Ante Starčević*, čime će se ujedno rasvijetliti piščevi motivi za pisanjem spomenute biografije. U vezi s time u ovome će se članku detaljnije analizirati navedena biografija kako bi se utvrdile njezine političke poruke u odnosu prema modernim historiografskim kriterijima. Na kraju se prikazuju značajnije javne reakcije na Šegvićevo djelo do početka Prvoga svjetskog rata.

Šegvić i Ante Starčević

Kada je tadašnji Šegvićev bliski poznanik i svećenik pravaške orijentacije Bare Poparić početkom kolovoza 1887. prvi puta posjetio Antu Starčevića u njegovu skromnom stanu u Kukovićevoj kući u Zagrebu, mogao mu je reći da je Središnje bogoslovno sjemenište u Zadru uporište njegovih pristaša. Među mladim bogoslovima koji su simpatizirali pravaštvo na tamošnjem Bogoslovnom učilištu u okviru Sjemeništa bio je i franjevac Šegvić koji se s istomišljenicima upravo na Antunovo

koja se odvojila od Čiste stranke prava. Prvi svjetski rat proveo je na Šolti, u međuraću uglavnom živi u Zagrebu i politički je djelovao kao član Hrvatske zajednice. Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske ustaše su ga upotrebljavali za svoje ciljeve, a komunisti smaknuli 1945. godine. Jedini istraživački rad koji nudi cjeloviti pregled Šegvićeva života, ne bez mana, još uvijek je BEZIĆ 1996; noviju sintezu cjelokupnoga Šegvićeva djelovanja u vezi njegova rodnog grada Splita dali su ŠIMETIN ŠEGVIĆ 2016. Kratka Šegvićeva biografija u ovoj fusnoti temeljena je i na izvornim istraživanjima autora ovoga članka. Ante Starčević (Žitnik kraj Gospića, 1823 – Zagreb, 1896), hrvatski političar. Studirao je u Zagrebu, Senju i Pešti, isprva je radio kao odvjetnik i potom kao veliki bilježnik Riječke županije, sudjeluje 1861. godine u radu Hrvatskoga sabora i do tada s Eugenom Kvaternikom oblikuje pravašku ideologiju. Kao vođa Stranke prava bio je zastupnik u Hrvatskome saboru od 1861. do smrti 1896, s prekidima od 1861. do 1865. zbog uhićenja i od 1871. do 1878. zbog Rakovičke bune, a u raskolu 1895. pridružuje se Čistoj stranci prava. Više u GROSS 2000; HAMERŠAK I JERMEN 2023.

³ GROSS 1973: 353–354. Mile Starčević (Žitnik kraj Gospića, 1862 – Zagreb, 1917), hrvatski političar. Bio je unuk Antina strica Davida Starčevića i sin Antina prvoga bratića (stričevića) Karla, dakle bio je „nećak“ Ante Starčevića kao sin njegova stričevića, a ne u doslovnom smislu riječi sestrina (tj. bratova) sina. Studirao je i doktorirao pravo u Zagrebu. Pridružio se 1895. Čistoj stranci prava s kojom raskida 1908. osnivajući Starčevićevu stranku prava. ŠEGVIĆ 1911a: 3–4; TRUTANIĆ 2021: 182; *Hrvatska enciklopedija*, s. v. „Starčević, Mile“.

1888. godine zbog sadržaja čestitke Anti Starčeviću našao u nevolji s austrijskim vlastima u Dalmaciji, ali ga je zaštitila uprava Sjemeništa.⁴ Razlog simpatiziranja pravaštva i Ante Starčevića od strane zadarskih bogoslova bio je ponajprije don Ivo Prodan, svećenik, urednik glavnoga dalmatinskog katoličkog glasila *Katoličke Dalmacije* (za čije je uređivanje jedno vrijeme angažirao i mladoga Šegvića), i prvi pravaš u Dalmaciji koji je svojim političkim programom spajao katoličko učenje i pravašku ideologiju. Šegvić se i u starosti sjećao „svoga prvog profesora hrvatskoga jezika, čovjeka, koji mu je u srcu zapalio vatru otadžbeničke ljubavi, koja se nije ni danas ugasila“.⁵

Došavši s dopuštanjem reda kao franjevac u Zagreb radi polaganja ispita za zvanje srednjoškolskog profesora na tamošnjem Mudroslovnom fakultetu ujesen 1895, dakle upravo u vrijeme rascjepa matice Stranke prava („domovinaša“) s Čistom strankom prava („frankovcima“) kojoj se pridružio i Ante Starčević, Šegvić se kretao u krugu pristaša potonje Stranke. Na to usmjerenje presudan utjecaj imali su Poparić i Prodan koji su simpatizirali frankovce. Preko njih Šegvić se posebice zbližio s Eugenom Kumičićem i Milom Starčevićem, istaknutim članovima Čiste stranke prava, a zahvaljujući njima „on bi uveden do samoga Ante Starčevića“. Potonji je tada već prebolio upalu pluća, ali je od rujna 1895. ponovno bio prikovan za krevet u velebnoj palači Starčevićeva doma u kojoj je živio.⁶ Kako su domovinaši na čelu s Franom Folnegovićem napadali pristaše Josipa Franka da iskorištavaju „Staroga“, Frank je dovodio pristaše Čiste stranke prava u posjete bolesnome Starčeviću kako bi svima pokazao da on nije senilan. Među njima bio je i Šegvić koji se posjeta Starčevićevu domu prisjećao i u starosti, tvrdeći da je Starčević bio „vedar, pušio je, i gucnuo kapljicu“.⁷

Relativno autentičan i kompletan te svakako suvremeni Šegvićev dojam o Anti Starčeviću može se naći u njegovu članku „Krepostnik“ koji je neposredno nakon Starčevićeve smrti 29. veljače 1896. objavio pod inicijalima F. K. Š. (fra Kerubin Šegvić) u frankovačkom *Hrvatskom pravu*. U njemu je otkrio da je 1. siječnja 1896. prvi puta bio „sretan stisnuti blagoslovljenu Starčevićevu ruku, koja je napisala divne predstave“ i „sretan, što vidim onoga, pred čijom sam slikom u mladenačkom

⁴ ŠEGVIĆ 1911a: 297; POPARIĆ 1936: 14–16. Bare (Bartul) Poparić (Kaštel Novi, 1865 – Zagreb, 1948), hrvatski svećenik i pravaški intelektualac. Studirao je u Zadru, Gorici i Zagrebu. Radio je kao srednjoškolski profesor u Splitu, Bakru i Zagrebu, od 1911. do umirovljenja 1927. radio je kao lektor talijanskog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a pisao je i povijesne studije. *Hrvatska enciklopedija*, s. v. „Poparić, Bare“.

⁵ ŠEGVIĆ 1933: 38; POPARIĆ 1937: 105; DIKLIĆ 2003: 22–28. Ivo Prodan (Janjina na Pelješcu, 1852 – Zadar, 1933), hrvatski svećenik i pravaški političar. Studirao je bogosloviju u Zadru, 1876. je zaređen, a kroatizirao je *Katoličku Dalmaciju* koju je uređivao od 1877. do 1898, usto uređujući kratkotrajnije političke i prosvjetne listove. Simpatizirao je frankovce pa je od 1898. do 1908. vodio Čistu stranku prava u Dalmaciji, ali je od tada do raspada Monarhije vodio ponovno ujedinjenu Stranku prava u Dalmaciji. Ibid.; *Hrvatska enciklopedija*, s. v. „Prodan, Ivo“.

zanosu svijeće palio“. Iz istoga članka također se saznaje da je Šegvić Starčevića još nekoliko puta „pohodio, samo od želje, da ga vidim, ali promjene na licu nije bilo opaziti: blag, miran i spokojan razgovarao se sa zadovoljstvom“. Još jedan posjet koji je Šegvić zabilježio zbio se 21. veljače 1896, kada je Starčević htio „da se kucnemo, bio je izvanredno veseo, rado se je razgovarao“, a izgleda da se posljednji posjet zbio sedam dana kasnije, odnosno na dan Starčevićeve smrti, kada je Šegvić Starčevića „zadnji put posjetio i stisnuo mu vruću desnicu“, ali „nije me više prepoznao!“ Moguće je da je Šegvić između 21. i 28. veljače još nekoliko puta posjetio Starčevića jer je u starijoj dobi približio u dnevniku da ga je „zadnje dane (...) posjećivao danomice“ iako se očekivao „konac“.⁸

Pored toga što donosi vrijedna neposredna svjedočanstva o Starčeviću, članak „Krepostnik“ po svemu sudeći jedna je od rijetkih Šegvićevih ocjena Starčevićeva života i djela do objavljivanja knjige *Dr. Ante Starčević* 1911. godine. Naime, kako je Starčević živio pustinjačkim životom, Šegvić ga je lako mogao povezati s kršćanskom vrlinom skromnosti, isposništvom i prijezirom svega materijalnog, što se sve može svrstati pod pojam kreposti. Starčević je za Šegvića bio „pusti glas“ kakav „nije stigao niti će još dugo stignuti hrvatski narod“, u njemu je hrvatski narod „uvidio sina domovine, uvidio učitelja domovinskih vrlina, uvidio apoštola budućnosti, apoštola slobode, ali nada sve krepostnika“, za kojega je pitanje hoće li ikada naći velikana sličnoga kova. Starčević je po Šegviću također i patio, „ne od biede, ne od tjelesne boli, nego je patio patnjom naroda svoga, (...) s tudjega slavohlepja, taštine, lukavosti, patio s tudje bezumnosti, s tudjeg kukavičluka moralnog (...), a iz te patnje opet izbijala je oštra satira“. Na kraju je Šegvić za-

⁶ POPARIĆ 1937: 105–106; BEZIĆ 1996: 83; GROSS 2000: 817. Više o Starčeviću domu v. u MATKOVIĆ 2011: 827–829. Eugen Kumičić (Brseč kraj Labina, 1850 – Zagreb, 1904), hrvatski književnik i političar. Studirao je u Pragu i Beču, usavršavao se u Parizu, Veneciji i Beču. Od 1884. godine bio je zastupnik Stranke prava u Hrvatskome saboru, u pravaškome rascjepu postaje gorljivi pristaša Čiste stranke prava. Danas je najpoznatiji kao pisac romana u stilu realizma i naturalizma te povijesnih romana. ROGIĆ MUSA 2013.

⁷ Nacionalna i sveučilišna knjižnica (dalje: NSK), R-5304, Kerubin Šegvić, *Dnevnik*, str. 9 (134) [ŠEGVIĆ 2016: 212]; GROSS 2000: 824. Fran Folnegović (Slanovec kraj Zagreba, 1848 – Zagreb, 1903), hrvatski političar i književnik. Studirao je pravo u Zagrebu, Budimpešti i Grazu. Već se kao osamnaestogodišnjak priključio Starčeviću, kao jedini pravaš bio je izabran u Hrvatski sabor nakon Rakovičke bune. Zagovarao je politiku suradnje sa Strossmayerovim pristašama i oslanjanja na dinastiju Habsburg, u pravaškom rascjepu ostao je na čelu matice Stranke prava. Više u GROSS 1998. Josip Frank (Osijek, 1844 – Zagreb, 1911), hrvatski političar židovskog podrijetla. Studirao je i doktorirao pravo u Beču, isprva se istaknuo kao financijski stručnjak, a tek je 1890. pristupio Stranci prava. U pravaškome rascjepu stao je na čelo Čiste stranke prava, zagovarao je politiku dogovora s dinastijom Habsburg sve češće podupirući proturske istupe. GROSS I ŠVAB 1998.

⁸ NSK, R-5304, Kerubin Šegvić, *Dnevnik*, str. 9 (134) [ŠEGVIĆ 2016: 212]; ŠEGVIĆ 1896. Sasvim je očigledno da je Šegvić autor članka „Krepostnik“, jer osim što je često objavljivao pod inicijalima „F. K. Š.“, u članku je, pored ostalog, njemu svojstvena citirana kitica iz pjesme talijanskoga pjesnika Alessandra Manzonia.

ključio da će se Starčevićev duh „javljati narodu još uvijek u najvećim njegovim poteškoćam, jer takovo mučeništvo ne može ostati bez nagrade“, predviđajući da će se dignuti iz Starčevićeva „pepela ne jedan, nego dva, tri muža, opojena njegovim idejama, koji će samoprijegorom ostati na braniku krieposti i rodoljublja, jedinim zadovoljstvom u duši, da je duh Ante Starčevića s njima“.⁹

Iako je nesumnjivo susret mladoga Šegvića (koji je baš u veljači 1896. navršavao 29 godina) sa Starčevićem bio diktiran političkim potrebama Čiste stranke prava, a njegov osvrt na Starčevićev život i djelo zbog obzira prema krugu ljudi u kojemu se kretao prepun strahopoštovanja, njegov članak „Krepostnik“ ipak je izražavao iskrena razmišljanja. To se danas može zaključiti po tome što se zna da je čitav život zadržao pravaški svjetonazor. Ali te veljače 1896. oprostio se od Starčevića, ne samo na njegovu pogrebu o kojem je izjavio da je bio „sjajan, veličanstven“¹⁰ nego za dugo vremena i od Starčevića kao teme svojih glavnih preokupacija.

Šegvićevi kratki osvrti na Antu Starčevića nakon njegove smrti i nastanak Starčevićeve stranke prava

Između 1896. i 1911. mogu se naći tek rijetki tragovi Šegvićeva zanimanja za Starčevića kao teme posebne studije. Primjerice, već je u ljeto 1897. prvi broj *Novoga vieka*, u čijemu je uredništvu bio Šegvić, u (pod)listku najavio da će početkom 1898. ta smotra donijeti „oveću razpravu iz pera jednoga od najvjernijih učenika našega velikog učitelja, iz mlađe generacije“. Uredništvo smotre molilo je da im se pošalju neobjavljena Starčevićeva pisma i rukopisi, uvjeravajući da je potreba „razprave“ o Starčeviću „nužna hrvatskomu narodu, jer do danas još nitko nije dostojno ocienio djela velikoga Starca“. Međutim, na povijesnim izvorima temeljena studija o Starčeviću nije objavljena u *Novom vieku*, nego u nastavcima jedino podulje razmatranje „Starčevićanstvo“ Mate Drinkovića, koji je već u prvoj rečenici objasnio da „Usljed slaba, bolje rekuć, nikakova odziva onih, od kojih bi barem svaki stekliš mogao očekivati, da nemarni nisu, ja neću ovdje pripoviedati o životu i radu dr. Antuna Starčevića, nego samo ukoliko mi trebalo bude da prikažem značenje pojma starčevićanstva.“¹¹ Tko je bio onaj „najvjerniji učenik

⁹ ŠEGVIĆ 1896. Više o Starčeviću pustinjačkom životu u POPARIĆ 1936: 14–15; za Starčevića kao satiričara, ne samo iz „patnje“ (cinizma) već i praktičnih razloga širenja svojih političkih shvaćanja, v. BRAJKOVIĆ 2022.

¹⁰ ŠEGVIĆ 1911a: 323. Detaljnije o političkim odnosima među pravašima u vrijeme bolesti i smrti Ante Starčevića krajem 1895. i početkom 1896. godine v. DIKLIĆ 1998: 294–300; GROSS 2000: 821–828.

¹¹ NOVI VIEK 1897: 58–59; DRINKOVIĆ 1898: 31. Mate Drinković (Jelsa, 1868 – Beč, 1931), hrvatski političar. Nakratko je studirao bogosloviju u Zadru i pravo u Zagrebu, ali je završio medicinu u Beču i Grazu. Radio je kao općinski liječnik u Stonu, Vodicama i Šibeniku do početka

našega velikog učitelja, iz mlađe generacije“ i oni „od kojih bi barem svaki stekliš mogao očekivati, da nemarni nisu“, može se samo nagađati, ali očito je pravašima bio problem naći nekoga tko bi napisao ozbiljniju povijesnu studiju o Starčeviću.

Još jedan trag Šegvićeva zanimanja za Starčevića pada u vrijeme njegova uređivanja *Hrvatskog dnevnika* u Sarajevu 1906, kada ga se prisjetio u povodu desetogodišnjice njegove smrti. U članku „Jedna desetogodišnjica“ Šegvić je napomenuo da je Starčević imao „velik uticaj na razvitak javnih odnošaja u Hrvatskoj“, ali da se „u ovo doba (...) njegovo ime povlači po novinama i čini predmetom polemike“ pa mu se i prigovara da nije ništa učinio za Hrvatsku. Šegvić se predstavio kao onaj koji je „bio za nekoliko mjeseci u bližem odnosu sa pok. Starčevićem“ i pomalo je ublažio prijašnje stavove tvrdeći da „u čovjeka političara niko ne traži one intimne kršćanske savršenosti, koje odlikuju svece“. Ali je istaknuo da je u trenutku kada se „radilo o biti ili ne biti hrvatskog imena“ Starčevićeva velika misao bila „da smo mi svi Hrvati i kao takovi (...) imademo pravo živjeti“. Potkopavanjem Starčevićeva autoriteta pred njegovu smrt, zaključivao je Šegvić u navedenom članku, Stranka prava se raspala, „a danas nema više muža ugleda i značaja njegova, koji bi bio sposoban te ostatke pokupiti i u jedno tijelo složiti“.¹² Kako su Frank i Mile Starčević reagirali na te Šegvićeve konstatacije nije poznato, ali preseljenjem u Zagreb Šegvić će dobiti priliku raditi na okupljanju onih pravaša koje je smatrao iskrenim pristašama Starčevićeva učenja.

Zagreb je kao hrvatsko političko, kulturno i znanstveno središte snažno privlačio Šegvića, ali je on spletom okolnosti tamo počeo duži niz godina boraviti tek krajem 1906, nakon što je zbog jedne afere protjeran iz Sarajeva, iako je povremeno svih tih godina zalazio u Zagreb, često poslom u vezi Matice hrvatske.¹³ Osim u kulturni, odmah se uključio i u politički život „u duhu sloge pravaštva“ (ali ne više kao franjevac, već kao svećenik), prihativši se uređivanja dnevnika *Hrvatska*, organa Hrvatske stranke prava (HSP) koja je ušla u Hrvatsko-srpsku koaliciju te pisanja za pravaški list *Starčevićanac* iz Gospića.¹⁴ Ipak je teško živio

Prvoga svjetskog rata. Isprva je neovisan pravaš, od 1908. član je Stranke prava u Dalmaciji, a od 1911. jedinstvene Stranke prava u Zagrebu. Za vrijeme Balkanskih ratova napušta pravaštvo i okreće se jugoslavenskoj političkoj ideologiji. Ukratko o njemu v. PERIĆ 1993: 611–612; Šegvić ga je poznavao još sa studija u Zadru, o čemu v. ŠEGVIĆ 1911a: 296.

¹² ŠEGVIĆ 1906: 1–2. Da je Šegvić autor ovoga članka, osim inicijala „čš“, potvrđuju izneseni podaci o tome da se autor nekoliko mjeseci poznavao sa Starčevićem te činjenica da je tada Šegvić uređivao *Hrvatski dnevnik*.

¹³ Historijski arhiv Sarajevo, fond 44: Ivo Prodan, kutija 2, „Uredništvo *Hrvatskog dnevnika* Ivi Prodanu, 16. VII. 1906.“; ŠEGVIĆ 1908: 3; GLAS MATICE HRVATSKE 1906: 43; POPARIĆ 1937: 107.

¹⁴ Državni arhiv u Zagrebu (dalje: DAZG), fond 849: Ivan Peršić (dalje: IP), kutija 2, br. 41, Ivan Peršić, „Prijelom braće Radića s banom Tomašićem g. 1911.“, str. 5. Peršićeve navode o Šegvićevu uređivanju dnevnika *Hrvatska* „koalirskih pravaša“, odnosno Hrvatske stranke prava koja se pridružila Koaliciji, potvrđuje POPARIĆ 1937: 107.

kao publicist, kako se saznaje iz jednoga tadašnjeg pisma Drinkovića iz Šibenika („znam da ti od pisanja živeš i da je to veoma teško“), a k tome je bio i pretrpan poslovima jer je uz sve navedeno pisao za Drinkovićeve *Hrvatsku rječ*. U takvim okolnostima silne publicističke djelatnosti, Šegvić se posvetio i obradi povijesti pravaštva, isprva se koncentriravši na Eugena Kvaternika, ali je u tome kontekstu morao spomenuti i njegov odnos s Antom Starčevićem.¹⁵

Zadatak da uredi i objavi dnevnik Eugena Kvaternika Šegviću je dao Ivan Ružić, doktorirani pravnik, dobrostojeći član i dobrotvor HSP-a, kako se saznaje iz uvoda prvoga dijela dnevnika, objavljenog pod nazivom *Prvo progonoštvo Eugena Kvaternika*.¹⁶ Tu je Šegvić ustvrdio da o Kvaternikovim odnosima „prama blagopokojnom dru. Anti Starčeviću vlada potpuna zbrka i neznanje“. Kao primjer neznanja uzeo je *Djela Dra. Ante Starčevića* koja je izdao Odbor Kluba Stranke prava, a u čijem uvodu piše da se Starčević s Kvaternikom upoznao tek na Saboru 1861. godine. Kritizirao je i mišljenje da je postojao „nekakav antagonizam“ između njih dvojice, tvrdeći da ih je spojio jedan politički cilj, „uspostavljanje starodrevne Kraljevine Hrvatske“, dok su se u ostalome razilazili. Jer za Šegvića je Starčević kao karakter bio „hladan, pozitivan, razum u njemu vlada nad svakim čuvstvom“, smatrajući „da nijedna buna ne može uspjeti, da su bune kovačnice okova za narode“.¹⁷

Upravo u to vrijeme problemi „pravog“ shvaćanja izvorne Starčevićeve političke ideologije i njezinih implikacija u pogledu Austro-Ugarske Monarhije, dinastije Habsburg, samostalnosti i opsega Hrvatske, Srba u Hrvatskoj i drugih

¹⁵ NSK, R-7982, B-b, br. 22, „Mate Drinković Kerubinu Šegviću, 6. VIII. 1907.“ Eugen Kvaternik (Zagreb, 1825 – okolica Plaškog, 1871), hrvatski političar. Sin povjesničara Romualda Josipa, studirao je u Zagrebu, Senju i Pešti, sudjelovao je u ilirskom pokretu, radio je kao odvjetnik do 1856, a potom je putovao po Europi radeći za ideju samostalne hrvatske države. Izabran je u Sabor 1861. i sa Starčevićem je oblikovao ideologiju hrvatskoga državnog prava, 1863. prisiljen je emigrirati te se vraća 1867. u Hrvatsku. Pokušao je podignuti ustanak 1871. u Rakovici protiv Monarhije koji je propao te je on odmah smaknut. MATKOVIĆ I TURKALJ 2013: 483–486.

¹⁶ ŠEGVIĆ 1907: 11; MATKOVIĆ 1997: 234–235. Ivan Ružić (Hreljin kraj Bakra, 1849 – Zagreb, 1915), hrvatski pravnik i političar. Studirao je pravo u Parizu, Heidelbergu, Berlinu i Beču gdje je i doktorirao. Brat uspješnog trgovca i tvorničara Gjura Ružića, djelovao je u gospodarstvu i bavio se pravnim pitanjima te je kao pravaš jedno vrijeme bio zastupnik u Saboru. JUTARNJI LIST 1915: 3–4.

¹⁷ ŠEGVIĆ 1907: 7–8; STARČEVIĆ 1893: 6. Šegvićeve tvrdnje da su se Starčević i Kvaternik poznavali prije Sabora 1861, još za vrijeme Starčevićeva studija na Kraljevskoj akademiji u Zagrebu, i to preko profesora Romualda Kvaternika, iznio je još ŠARIĆ 1903: 12, ali one do danas nisu potvrđene. ŠEGVIĆ 1911a: 8. Dakako da Šegvićeve konstatacije o Starčevićeva odbacivanju „buna“ (revolucija) kao sredstvu političke borbe odgovaraju praksi Starčevićeva političkog djelovanja (iako ne i njegovoj kasnijoj političkoj teoriji), a stoje u suprotnosti prema historiografiji nastaloj u vrijeme komunističke Jugoslavije koja je Starčeviću praksu i teoriju tumačila inspiriranošću Francuskom revolucijom i prirodnim pravom, podređujući im središnji, historistički element pravaške ideologije – teoriju povijesnoga državnog prava. Usp. GROSS 1973: 9–11; GLOBAČNIK 2021: 42–44.

pitanja, postali su od presudne važnosti jer je došlo do novih političkih događaja i ponovnog preslagivanja među pravašima, a u tome je Šegvić imao važnu ulogu. Naime, sve očitija frankovačka taktika bezuvjetnog služenja dinastiji Habsburg i vezivanja Hrvatske uz okvir Monarhije bila je u jasnom neskladu s izvornim učenjem Ante Starčevića. Takva je Frankova politika izazivala nezadovoljstvo Mile Starčevića i njegovih pristaša, koje je došlo do usijanja u mjesecima koji su prethodili aneksijskoj krizi izazvanoj 7. listopada 1908. austrougarskom aneksijom Bosne i Hercegovine, kada se Frank posve podredio Beču. Šegvić je u svojim uspomena 1940. zapisao da je prijelom među „čistim“ pravašima „dozrijevaio polagano, 1906–1909.“, a bio je izazvan neprijateljstvom Mile Starčevića prema dinastiji Habsburg i mišljenjem da je Frank „protusrpsko mišljenje jako potencirao javnim istupima, uvjeren da ugađa Austriji“, posebice u vrijeme veleizdajničkog procesa. Ta objašnjenja raskola u osnovnim je crtama preuzela i kasnija historiografija. Ivan Peršić sjeća se da je Šegvić „kurio“ kod Mile Starčevića za raskol s Frankom, obećavajući potporu koalicijskog HSP-a. Odvajanjem od frankovačke Čiste stranke prava 24. travnja 1908. nastala je milinovska Starčevićeva stranka prava.¹⁸ Kako je Šegvićevo najpoznatije djelo o Anti Starčeviću nastalo upravo u okrilju te Stranke, za pravilno razumijevanje toga djela potrebno je izložiti program i političku ideologiju Starčevićeve stranke prava te njezin tadašnji odnos prema drugim strankama u Banskoj Hrvatskoj.

Istaknute ličnosti nove Stranke pored predsjednika Mile Starčevića i Šegvića postali su Peršić i Ante Pavelić (zubar), a 1909. pridružio im se Stjepan Zagorac s dijelom svećenstva iz HSP-a.¹⁹ Kao program Starčevićeve stranke prava uzet je ažurirani program Stranke prava iz 1894, koji je zahtijevao (a) ujedinjenje

¹⁸ DAZG, IP, kutija 2, br. 41, Peršić, „Prijelom braće Radića s banom Tomašićem g. 1911.“, str. 5; ŠEGVIĆ 1940: 34; HORVAT 1936: 384; GROSS 1973: 368–370; CIPEK I MATKOVIĆ 2006: 599–603. Iako se Čista stranka prava 1904. preimenovala u Starčevićevu hrvatsku stranku prava, u hrvatskoj se historiografiji uobičajilo tu Stranku nazivati Čistom strankom prava („frankovcima“) do njezina raspusta 1918, a Starčevićevom strankom prava nazivati stranku pod vodstvom Mile Starčevića („milinovci“), koja je također postojala do 1918. godine. Usp. GROSS 1973: rasklopni list na str. 452; MATKOVIĆ 2001: 186. Ivan Peršić (Zagreb, 1874 – Zagreb, 1949), hrvatski publicist i političar. Studirao je u Zagrebu i Beču, od mladosti je pristaša Stranke prava, od 1895. Čiste stranke prava, a 1908. pridružuje se Starčevićevoj stranci prava čiji zastupnik u Saboru postaje 1911. godine. U to je vrijeme radio kao novinar u pravaškom tisku. MATKOVIĆ 2002: 5–17.

¹⁹ DAZG, IP, kutija 2, br. 41, Peršić, „Prijelom braće Radića s banom Tomašićem g. 1911.“, str. 5; GROSS 1973: 353. Ante Pavelić (Gospić, 1869 – Zagreb, 1938), hrvatski političar. Studirao je u Grazu i Beču gdje je i doktorirao medicinu. Po struci zubar, radio je u Zagrebu, bio je član Čiste stranke prava, zastupnik u Saboru od 1906. i član Starčevićeve stranke prava od 1908. godine. *Hrvatska enciklopedija*, s. v. „Pavelić, Ante“. Stjepan Zagorac (Karlovac, 1868 – Sušak, 1936), hrvatski svećenik i političar. Studirao je bogosloviju u Zagrebu, zaređen je 1892. za rimokatoličkog svećenika, obavljao je kapelansku službu po raznim mjestima Banske Hrvatske. Bio je zastupnik HSP-a u Saboru od 1904, a Starčevićeve stranke prava od 1909. godine. MATIJEVIĆ 2005: 82.

hrvatskih zemalja, (b) parlamentarnu vladavinu u Hrvatskoj na čelu s hrvatskim banom i kraljem koji se trebao okruniti hrvatskom krunom u Zagrebu, (c) ravnopravnost Hrvatske s ostalim zemljama u Monarhiji u rješavanju svih poslova te konačno (d) građanska prava poput općega prava glasa. U saborskom govoru od 21. ožujka 1910, Mile Starčević dodatno je razložio program Starčevićeve stranke prava i njezin odnos prema Srbima u Hrvatskoj i frankovcima. Iz njega se vidi da je Starčevićeva stranka prava preuzela tezu Ante Starčevića o tome da ne postoje Srbi u Hrvatskoj, već samo Hrvati „grko-slovenskog obreda“ koji se trebaju ponositi hrvatskim imenom te priznati „da je ovo Hrvatsko Kraljevstvo“. Frankovci će pak, prema Mili Starčeviću, „doživiti sudnji dan za svoj nemoralni politički rad i nepoštena sredstva borbe, moraju doživiti, dok je Boga i pravice na svijetu“. Dakle, upravo sada postalo je odlučujuće pitanje tko zastupa izvorne teze Ante Starčevića, a milinovcima je bilo ključno, kako je to istaknula Gross, „da se Mile prikaže kao najkompetentniji tumač nauka strica i provodilac njegovih namjera. Ime proroka još je uvijek sjalo na onoga tko se mogao predstaviti kao njegov pravi nasljednik“.²⁰

Političkih protivnika koje je imala Starčevićeva stranka prava bilo je mnogo. Pored stranaka koje su se također mogle pozivati na „pravog“ Antu Starčevića, a to su bile koalicijska Hrvatska stranka prava i Čista stranka prava, u Saboru su između ožujka 1908. i listopada 1910. bili ostatak Hrvatsko-srpske koalicije, Hrvatska pučka seljačka stranka, Srpska narodna radikalna stranka i Socijaldemokratska stranka Hrvatske i Slavonije. Međutim, 14. ožujka 1908. taj Sabor „samo se sastao uz bučne prizore na svečanu otvorenu sjednicu i onda bio odgođen na neizvjesno vrijeme“, a sazvan „je bio na redovito zasjedanje“ tek 18. ožujka 1910, kada je već pao ban Pavao Rauch.²¹ Kako su vladajući i frankovci tada razmišljali o milinovcima otkriva bivši mađaron, a sada frankovac Isidor Kršnjavi. On je u razgovoru s Rauchom malo prije njegova pada smatrao da je „Milina frakcija neznatna“, a za svaku suradnju su „Mile i njegove pristaše nepouzdati. Rekao sam da se Milu može prihvatiti, ali ga se mora izolirati, tako da se Peršiću da neko namještenje u Božjakovini, Pavelića imenuje protomedikom, a Šegvića sa

²⁰ DAZG, IP, kutija 1, br. 14, Ivan Peršić, „Prihvatanje programa sjedinjenja svih hrvatskih zemalja 26. VI. 1894.“; STENOGRAFIČKI ZAPISNICI 1910: 88–92; GROSS 1973: 370–372. Za shvaćanje Ante Starčevića da su Hrvati i Srbi jedan narod s dvije konfesije, odnosno da su Srbi pravoslavni Hrvati v. GROSS 2000: 103, 131, 170 itd.

²¹ DAZG, IP, kutija 2, br. 41, Peršić, „Prijelom braće Radića s banom Tomašićem g. 1911.“, str. 1; PERIĆ 2000: 364–367. Pavao Rauch (Zagreb, 1865 – Martijanec kraj Varaždina, 1933), hrvatski ban. Sin bana Levina Raucha, studirao je pravo u Beču i Budimpešti. Politički je isprva djelovao kao pristaša Koalicije, ali se potom priklonio unionistima. Postaje banom 1908. kao eksponent politike Beča i Budimpešte sa zadatkom da oslabi Koaliciju protiv koje je pokrenuo veleizdajničku parnicu, ali propašću te politike 5. veljače 1910. odstupa s položaja bana i povlači se iz političkog života. *Hrvatska enciklopedija*, s. v. „Rauch, Pavao“.

stipendijom pošalje u inozemstvo“. Uistinu se Kršnjavi i Šegvić nisu podnosili, a Kršnjavi je zapisao još 1908. da „od Božića god. 1906., odkako je fra Cherubin Šegvić došao u Zagreb“, taj „mali Dalmatinac hoće da svakako igra političku ulogu, pa je izbacio svoju mrežu i uhvatio u nju Milu i Pavelića. Sad od njih radi što je njega volja“.²² Glavna točka prijepora njih dvojice očigledno je bila vizija Hrvatske u okviru Austro-Ugarske Monarhije koja je Šegvića i ostale milinovce vidno razočarala, dok se Kršnjavi za nju strastveno borio.

Pravi pokazatelj odnosa snaga navedenih političkih pravaca u onodobnome hrvatskom društvu bili su izbori za Sabor raspisani za kraj 1910. godine. Preduvjet izborima bili su politički događaji tijekom te godine. Bivši hrvatski ban Karoly Khuen-Héderváry na sâmom početku godine postao je ugarski premijer, a po njegovoj volji izabrani ban Nikola Tomašić stupio je u dogovor s Hrvatsko-srpskom koalicijom kao najjačom strankom u Saboru. Prema utanačenom dogovoru, Tomašić je maknuo Rauchove ljude s vlasti, njegovoj će Vladi u Saboru Koalicija dati povjerenje i na predstojećim izborima u šest kotareva kandidirati Tomašićeve pristaše (bivše mađarone), a zauzvrat je Tomašić proširio izborni zakon i pitanje Srba u Hrvatskoj će vratiti u stanje prije Rauchove vladavine. Na taj način Tomašić je prekinuo suradnju vladajućih s frankovcima prema kojima se, kako je zapisao Peršić, „tako otresito, izazovno i uvredljivo ponašao, kao da im je krvni neprijatelj“, te je nastupao „kao da se rodio s Koalicijom“. Na izborima održanima 28. listopada 1910. prema novome izbornom zakonu koji je proširio pravo glasa s 2% na oko 10% stanovništva Banske Hrvatske, Hrvatsko-srpska koalicija dobila je 35 mandata, Vladina stranka 18, Čista stranka prava 15, Starčevićeva stranka prava devet, Hrvatska pučka seljačka stranka devet i Srpska radikalna stranka jedan mandat.²³

²² Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), fond 804: Isidor Kršnjavi (dalje: IK), kutija 9, br. 6.3.4.2.8, Isidor Kršnjavi, „O Srpsko-hrvatskoj koaliciji (polemika s Cherubinom Šegvićem), 1908.“, str. 4; KRŠNJAVI 1986: 531, 533, 613. Isidor Kršnjavi (Našice, 1845 – Zagreb, 1928), hrvatski političar, povjesničar umjetnosti i slikar. Studirao je u Beču i kasnije doktorirao pravo u Grazu. Isprva je pristaša Strossmayera čijom pomoći postaje prvi profesor povijesti umjetnosti na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu, a potom se pridružuje mađaronima te je od 1891. do 1895. predstojnik (ministar) Odjela za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade pod banom Karolyjem Khuen-Héderváryjem. Nakon propasti Narodne stranke, od 1906. do 1911. član je Čiste stranke prava. Kao ministar sustavno je potpomagao hrvatsku znanost i umjetnost institucionalnim putem i arhitektonskim pothvatima, a privatno je ostavio trag u slikarstvu, književnosti i publicistici. MARUŠEVSKI I FLEGO 2013: 252–257.

²³ DAZG, IP, kutija 2, br. 41, Peršić, „Prijelom braće Radića s banom Tomašićem g. 1911.“, str. 1; HORVAT 1936: 398–400; PERIĆ 2000: 368–373; VRANJEŠ-ŠOLJAN 2009: 111. Izabran je bio i Frano Supilo kao neovisni kandidat. Karoly (Dragutin) Khuen-Héderváry (Gräfenberg kraj Freiwaldau, danas Jesenk u Češkoj, 1849 – Budimpešta, 1918), mađarski političar. Iz aristokratske obitelji, studirao je pravo u Zagrebu i Požunu. Kao osoba od povjerenja habsburškog vladara Franje Josipa, od 1883. bio je hrvatski ban na čelu Narodne stranke i krojio zakone koji su joj osigurali dominaciju u Saboru i političkom životu Hrvatske, a odlazi s banskog položaja

Novi politički odnosi ispremiješali su i Šegvićeve odanosti prema prijateljima i suradnicima. Čista stranka prava našla se u nezavidnom položaju, jer kako je bila u smrtnoj zavadi s Koalicijom koja je stupila na položaj pri vladi, našla se i pod napadom bana koji je uživao povjerenje Beča i Budimpešte, a od Starčevićeve stranke prava mogla je također računati samo na neprijateljstvo. Poparić, koji je ostao frankovac, javljao je krajem 1910. don Frani Buliću da je Šegvić „sada moj protivnik“. Ali i Koalicija je morala trpjeti loše kompromise jer je bila stvorena protiv dualizma i mađarona na čelu s grofom Khuenom, a sada im je na svoju štetu osigurala mjesta u Saboru i vlast u cilju očuvanja dualizma, samo u zamjenu za manje ustupke.²⁴ Iako je već gledište Starčevićeve stranke prava na Srbe u Hrvatskoj križalo svaku suradnju s Koalicijom, ovakva njezina „slavosrbska“ politika u očima milinovaca mogla je biti samo dodatno kompromitirajuća. Političkom scenom, dakle, i dalje su pored pravaša dominirali bivši mađaroni pod vodstvom Khuena i Koalicija s jugoslavenskim predznakom koja im je paradoksalno služila, baš kao za života Ante Starčevića, rekli bi milinovci, pa je to bila odlična prilika da se oni sada istaknu kao jedini pravi sljedbenici „Starog“. Nije neobično da je Šegvić preuzeo zadatak dokazivanja da je Mile Starčević jedini pravi pristaša izvornoga pravaškog učenja jer su se očito pamtile njegove riječi iz članka „Krepostnik“ o tome da će se iz pepela Ante Starčevića izdići jedan od muževa s kojim će biti duh „Starog“. Sada je došlo vrijeme da te riječi postanu samoispunjavajuće proročanstvo.

Šegvićeva knjiga Dr. Ante Starčević. Njegov život i njegova djela

Detalji o odnosima unutar Starčevićeve stranke prava nisu poznati u historiografiji pa je u vezi te teme potrebno konzultirati izvore. Više izvora potvrđuje bliski

u jeku narodnog pokreta 1903. godine. MATKOVIĆ I ŠOKČEVIĆ 2009: 288–290. Nikola Tomašić (Zagreb, 1864 – Trešćerovac kraj Ozlja, 1918), hrvatski pravnik i političar. Studirao je i doktorirao pravo u Zagrebu, predavao je na Pravoslavnom i državoslovnom fakultetu u Zagrebu do 1903. kada postaje vođa Narodne stranke do njezina raspada 1906. i njezin zastupnik u Saboru od 1897. godine. Bio je osoba od povjerenja Khuen-Héderváryja (ali i pristaša ideje o hrvatskom državnom pravu u zajednici s Ugarskom) te hrvatski ban od početka 1910. do početka 1912. godine. *Hrvatska enciklopedija*, s. v. „Tomašić, Nikola“.

²⁴ Arhiv Konzervatorskog odjela u Splitu (dalje: AKOST), Frane Bulić (dalje: FB), fascikla 20, „Bare Poparić Frani Buliću, 22. XII. 1910.“; HORVAT 1936: 400. Frane Bulić (Vranjic kraj Splita, 1846 – Zagreb, 1934), hrvatski svećenik, arheolog i povjesničar. Studirao je u Zadru i Beču. Djelovao je u prosvjeti u Dalmaciji, jedno vrijeme bio je ravnatelj Klasične gimnazije i ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu do 1923. godine. Bio je zastupnik u Carevinskom vijeću u Beču, a između 1887. i 1889. te 1907. i 1910. zastupnik u Dalmatinskom saboru. Došao je do važnih arheoloških otkrića za antičku i srednjovjekovnu hrvatsku povijest te se dopisivao s brojnim utjecajnim stranim i domaćim intelektualcima i političarima, što ga je učinilo jednim od najznačajnijih hrvatskih intelektualaca krajem 19. i u prvoj polovini 20. stoljeća. CAMBI I STIPČEVIĆ-DESPOTOVIĆ 1989: 478–481.

odnos između Šegvića i Mile Starčevića. Pored Peršića, sâm Šegvić je primjerice u to vrijeme pisao Buliću da razgovara sa Starčevićem i da ga on „najljepše pozdravlja“. Jedan od razloga bliskosti njih dvojice zasigurno je bila Starčevićeva sklonost katoličkom svećenstvu, uvjetovana i njegovim prekinutim studijem bogoslovije u Zagrebu.²⁵ Odmah po osnivanju Starčevićeve stranke prava 1908. Šegvić je „posve otvoreno postao publicista i uvodničar milinovačkog dnevnika *Hrvatska sloboda*“. Ali se prema Peršiću ubrzo pokazalo da je Šegvić „nagal, strastven, zato često i nepromišljen, i da dr. Mile nije sve njegovo pisanje prije štampe, još u rukopisu kontrolirao, očitao i izpravljao netočnosti“ bilo bi tu „svega i svačesa, afera s pojedincima, s vlastima, posla sa sudovima“ pa i odmazdama. Pored toga, Šegvić je brzo, mnogo i stoga nepromišljeno pisao, „osim toga je tuckao po nekom prejeftino kupljenom stroju, koji je pravio dosta buke i tako još više djelovao na nesabranost pisca; napokon je znao da ga dr. Mile kontrolira i izpravlja, pa šta ga brige!“ Lako je zamisliti da je u takvim okolnostima Mile Starčević prišao Šegviću s idejom ili čak zadatkom da napiše biografiju Ante Starčevića. Ciljevi knjige bili su eksplicitni u javnosti pa je *Hrvatska sloboda* u siječnju 1911. „prijateljima i jednomišljenicima“ najavljivala Šegvićevo djelo riječima da svi oni, „koji žele imati pred očima vjernu sliku muža, koji je kroz sav svoj viek radio za slobodu i ujedinjenje Hrvatske, da se sa naručbom požure“. Konačno, knjiga je nosila Šegvićevo posvetu, pisanu na Tominje (21. prosinca) 1910, „Dru Mili Starčeviću. Neka tvoje čisto ime značajna Hrvata, požrtvovna političara i nesebična muža sija na čelu ovoga djela, kao čista zraka vedrog proljetnog sunca na vrhuncu seoske crkvice sakrivene u zelenilu čemprsa i borja.“²⁶

Ne zna se puno o tome kako je knjiga nastajala, jer je bila koncipirana u uskoj krugu milinovaca, a k tome je Šegvić bio povučena osobnost te posebice u vezi publikacija s pravaškom tematikom nije mnogo ili uopće išta odavao u korespondenciji. Tek se analogijama može iz tadašnje korespondencije s Franom Bulićem zaključiti da mu je bilo stalo da mu „knjiga izađe liepo opremljena“. Ipak, iz *Hrvatske slobode* može se saznati da je najavljena knjiga, *Dr. Ante Starčević*.

²⁵ Katolički bogoslovni fakultet u Splitu (dalje: KBFST), Pisana ostavština don Frane Bulića (dalje: FB), sv. br. 16, „Kerubin Šegvić Frani Buliću, 28. III. 1911.“ Zahvaljujem Josipu Dukiću i Aleksandru Jakiru na pristupu izvorima koji se čuvaju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu. Mile Starčević izbačen je iz Zagrebačkog sjemeništa radi odmazde za „vritnjak“ banu Khuenu 1885, dozvolom zagrebačkog nadbiskupa Josipa Mihalovića. Šegvić spominje „izgon“ Mile Starčevića u svojoj biografiji Ante Starčevića, a Mirjana Gross tvrdi da je „Mile Starčević bio sklon klerikalnom utjecaju“. Više o svemu tome u HDA, fond 635: Družba Braća Hrvatskog Zmaja, kutija 32, dosje Mile Starčevića; ŠEGVIĆ 1911a: 275, 297; GROSS 1973: 353.

²⁶ DAZG, IP, kutija 2, br. 41, Peršić, „Prijelom braće Radića s banom Tomašićem g. 1911.“, str. 5–6; HRVATSKA SLOBODA 1911a; ŠEGVIĆ 1911a; POPARIĆ 1937: 107. Gross je također spomenula (GROSS 1973: 2) kontekst pisanja knjige: „Kerubin Šegvić pisao je svoju knjigu kao član protivfrankovačke Starčevićeve stranke prava, a s klerikalnog gledišta. Starčeviću ličnost nastojao je osvijetliti zbog političkih potreba predratnog pravaštva.“

Njegov život i njegova djela, „već našlo lijepa odziva u svim krajevima, gdje stanuju Hrvati, jer se svaki dan javljaju nove naručbe“ te da ona „stoji 4 krune, a naručbe prima sam pisac g. prof. Šegvić, Zagreb, Međašna ulica 20.“ Knjiga je zbog tiskarskih teškoća (kojima se imaju zahvaliti značajnije greške u objavljenom izdanju) iz Tiskare Hrvatske stranke prava izašla nekoliko tjedana kasnije nego što se očekivalo, u prvoj polovini veljače 1911, ali „u liepoj opremi“ (s nekoliko slika) i većem formatu, točnije, „u velikoj osmini“. Pojavila se u vrijeme obljetnica jer upravo se tada obilježavalo 50 godina od prvoga političkog istupa Ante Starčevića, 19. veljače 1861, kao velikog bilježnika Riječke županije još prije održavanja glasovitog Sabora 1861, ali i 15 godina od njegove smrti 1896. godine (28. veljače).²⁷

Odmah je u predgovoru Šegvić istaknuo da je o Anti Starčeviću „i o njegovom javnom radu do sada u opće veoma malo napisano, a nigdje ništa sustavno prikazano“ te zbog toga on „postaje malo po malo u mašti naroda legendarna ličnost, koju svak nastoji naslikati i prikazati prema svojem ukusu“. Ali na istome mjestu Šegvić nije izrekao cijelu istinu kada je uvjeravao čitatelje o svojim motivima u vezi pisanja biografije, „ovoga posla spojena velikim poteškoćama i pogiblima“, tvrdeći da je „osjetio i dužnost i potrebu“ jer „umiru Starčevići suvremenici, gube se svaki dan podaci o njegovu radu i životu“. Kao što nije istina niti da čitateljska publika u knjizi neće naići na „obranu ili odsudu stranaka, nazora, pravaca političkih“. No već iz prvog poglavlja koje opisuje Starčevićovo djetinjstvo bilo je ipak vidljivo da je riječ o vrijednoj knjizi. Ulazila je u pojedinosti Starčevićeva života koje su mogli znati samo njemu bliski članovi obitelji, prijatelji i suradnici i koje bi inače, nezapisane, pale u zaborav. Šegvić je morao poduzeti znatna istraživanja onodobne periodike kako bi ocrtao Starčevićovo književno i političko djelovanje, a k tome se opširnije posvećivao kontekstu vremena i političkim događajima za vrijeme Starčevićeva života. Uza sve to, njegov stil nije bio suhoparan, nego živ, publicistički i stoga lako čitljiv. Međutim, u knjizi je izostala analiza Starčevićevih političkih djela i govora – Šegvić je umjesto toga opširno citirao dijelove iz već spomenutih *Djela Dra. Ante Starčevića* koja je izdao Odbor Kluba Stranke prava.²⁸

²⁷ KBFST, FB, sv. br. 16, „Kerubin Šegvić Frani Buliću, 28. III. 1911.“; HRVATSKA SLOBODA 1911a; HRVATSKA SLOBODA 1911b; HRVATSKA SLOBODA 1911c; GROSS 2000: 105.

²⁸ ŠEGVIĆ 1911a: 1–2. U smislu izostanka detaljne analize Starčevićevih političkih djela i govora, shvatljivija je tvrdnja Mirjane Gross da je Šegvić u svojoj knjizi poticao „kult Ante Starčevića i proglasio da on svojim duševnim vrlinama nadmašuje ne samo hrvatske nego i svjetske velikane, pa je pritom porekao značenje Strossmayeru i Mažuraniću. I sam je Šegvić bio načistu da nije dao iscrpan prikaz Starčevićeva života. Bez ikakva sustava, on je zapravo na brzinu ispričao neke nepovezane događaje iz Starčevićeva života. Vrijednost njegove jednostrane interpretacije jest u tome što je ona sačuvala mnoge podatke o Starčeviću životu koji su se zadržali u uspomeni pravaša“. GROSS 1973: 2. Iako posve u pravu u pogledu Šegvićeva poricanja

Imajući u vidu da Šegvić nije imao ispred sebe bogatu historiografiju o Starčeviću i pravaštvu koju bi mogao konzultirati, njegovo je djelo bilo pionirsko.²⁹ Obradio je Starčevićovu ranu mladost i školovanje, njegovu mladenačku privrženost ilirizmu, razočaranje Austrijom, književno djelovanje za vrijeme apsolutizma, djelovanje kao velikoga bilježnika Riječke županije, političke istupe u Saboru 1861. i oblikovanje izvorne pravaške ideologije u tom vremenu, progon Starčevića poslije Sabora 1861, političko djelovanje u vrijeme šezdesetih i sedamdesetih godina, dakle u vrijeme Austro-ugarske i Hrvatsko-ugarske nagodbe i Rakovice. Prikazao je veliko, zlatno doba pravaštva od 1878. do 1887, širenje pravaštva u Dalmaciju, Istru i Bosnu i Hercegovinu, te Starčevićovo kasnije djelovanje do smrti 1896. godine. Time je postavio temelje kasnijoj historiografiji koja će slijediti takvu strukturu u bavljenju Starčevićem i izvornim pravaštvom. Ali crvena nit koja se provlačila čitavim djelom bila je Starčevićeva parlamentarna (saborska) borba za ostvarenje hrvatskoga povijesnog državnog prava, odnosno povijesnog prava Hrvatske (koju, dakako, samo vladar personalnom unijom vezuje uz Ugarsku i Austriju) na državnu samostalnost i teritorijalnu cjelovitost, pri čemu je Šegvić posebice istaknuo da se Starčević odlučio za povijesno preko prirodnog prava. Takav „lajtmotiv“ kasnija historiografija nije mogla zanemariti, ali ga je u čestim promjenama tijekom 20. stoljeća gurala u zapećak ili podređivala prevladavajućoj ideologiji – narodnom ujedinjenju i slobodi, ili revolucionarnoj borbi za socijalnu pravdu, što je imalo malo ili ništa s izvornim načelima i glavnim ciljevima Starčevićeva političkog djelovanja. Istina, Šegvić je kao katolički svećenik, Prodanov učenik i bliski suradnik katolicizmu sklonog Mile Starčevića prešućivao radikalno-liberalne elemente Starčevićeve ideologije, ali može se tvrditi i da su sâmome Starčeviću ti elementi bili tek retorička oružja protiv dinastije Habsburg, dok je s druge strane prigrlio izrazito klerikalno orijentirane svećenike poput Prodana i Poparića. Nije naodmet ovdje spomenuti da je Šegvić upravo u vrijeme pisanja knjige o Starčeviću pratio kretanja u crkvenim krugovima i bio u

zasluga Strossmayeru i Mažuraniću (kao i Jelačiću), mnogo manje je opravdan prigovor za nesustavnost te je moguće da je ova ocjena zaoštrena Šegvićevom negativnom reputacijom u komunističkoj Jugoslaviji i represivnom atmosferom nakon sloma Hrvatskoga proljeća. Ali s druge strane, mora se naglasiti da Mirjana Gross u svojim knjigama o pravaštvu umjesto izdvajanja ključnih teza naširoko prepričava Starčevićeva lako dostupna politička djela. Šegvić se, iako na određenim mjestima u njegovoj knjizi ima podugačkih citata Starčevića, mnogo više posvetio biografskim crticama, njegovim govorničkim sposobnostima i drugim temama poput Starčevićeva književnog rada, što je tek u novije vrijeme počelo privlačiti pažnju. V. primjerice BRAJKOVIĆ 2022: 622–623.

²⁹ Prije Šegvića, nešto opširnije osvrtre na Starčevića napisali su POLITEO 1896, ŠARIĆ 1903 i IVEKOVIĆ 1905. Međutim, Politeo se u seriji članaka u *Viencu* koncentrirao na Starčevićovu političku misao na temelju njegova saborskog djelovanja, a Starčevićev život tek je vrlo sažeto prikazao na četvrtini stranice velikoga novinskog formata, dok su djela Šarića i Ivekovića ograničene studije o pojedinim aspektima Starčevićeva djelovanja.

stalnim vezama s pravaški orijentiranim Antunom Bauerom, tada tek izabranim zagrebačkim nadbiskupom, ali i Bulićem koji je imao razumijevanja za pravašku političku ideologiju, pa mu je zasigurno i to bio dodatni motiv da odnose Starčevića i Katoličke crkve u Hrvatskoj predstavi u povoljnom svjetlu.³⁰

No dok je pokazivao obzira prema Katoličkoj crkvi, Šegvić nije imao milosti prema političkim strankama koje su bile protivne političkim shvaćanjima milionaca. Uistinu, knjiga je prožeta takvim paskvilima, a prvi su se na udaru našli mađaroni o kojima je Šegvić zapisao da su „Magjari mogli proti ilirskom pokretu stvoriti stranku sebi naklonu, koja danas još uvijek živi i radi na štetu i nesreću Hrvatske: mađarone“.³¹ Još mnogo oštiri bio je prema Josipu Franku na kojega je bez spominjanja imena aludirao u kontekstu proslave otkrića Kačićeva spomenika u Makarskoj 1890, kojoj je Frank nazočio s drugim pravašima (bez Starčevića) iako se još ni tada nije pridružio Stranci prava:

„Narod sakupljen sa otoka i sa kopna, iz Dalmatinske zagore, iz Bosne i Hercegovine slaveći slavu Kačićevu, pjevao je himnu Starčeviću. To je bio očit dokaz svakomu, da je Starčevićev program našao razumijevanja kod naroda, ta je činjenica djelovala na mnoge Slavosrbe, koji znadu računati sa politikom, pa su proniknuli skoriju pobjedu Stranke prava i turili se u njezine redove. Kad su prvaci Stranke prava bili bacani po tamnicama, kad su izlagali svoj život za ideju, kad je pravaštvo bilo ocrnjivano od cvijeta inteligencije kao barbarstvo, neotesanost, divljaštvo, onda se je svak držao po strani, ali sada kad se kliče pravašima živio, kad se pjevaju himne Anti Starčeviću i kukavice nastoje se ogrijati na tome suncu.“³²

³⁰ KBFST, FB, sv. br. 16, „Kerubin Šegvić Frani Buliću, 16. III. 1911.“; ŠEGVIĆ 1911a: 139–140. Više o Prodanovoj političkoj ideologiji koja je na prvo mjesto stavljala Boga i dogme Katoličke crkve, te smatrala da se u politici treba promovirati katolička načela, a tome je podređivala pravaštvo, v. DIKLIĆ 2003: 22–23. Hrvatsko povijesno državno pravo spajaju s prirodnim pravom i podređuju ciljevima narodnog ujedinjenja i slobode te liberalnim elementima Starčevićeve ideologije primjerice GROSS 2000: 15–37, i u najnovije vrijeme BARIŠIĆ 2022: 64–67. Za ovdje izloženu interpretaciju Starčevićeva historizma v. GLOBAČNIK 2021: 38–44. Antun Bauer (Breznica kraj Bisaga, 1856 – Zagreb, 1937), hrvatski teolog i političar, zagrebački nadbiskup. Studirao je teologiju u Zagrebu, Budimpešti i Beču, gdje je i doktorirao. Zaređen je za svećenika 1879, od 1887. predaje na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (1906/7. bio je i rektor Sveučilišta), od 1899. je redoviti član Jugoslavenske akademije, a u siječnju 1911. postaje koadjutor zagrebačkog nadbiskupa Posilovića. Bio je zastupnik u Hrvatskom i Ugarskom saboru, kao pristaša Stranke prava djeluje od 1885, u rascjepu 1895. ostaje uz maticu Stranke prava i njezine stranke sljednice sve do 1911. godine. BUTURAC I HOŠKO 1983: 539–540.

³¹ ŠEGVIĆ 1911a: 12. Nema sumnje da je Šegvić na ovakvu opasku bio potaknut, osim dakako njemu suvremenom političkom situacijom, i svojim neprijateljskim nazorima o mađaronima poput Kršnjavog.

³² ŠEGVIĆ 1911a: 298. Frankov ulazak u Stranku prava u kontekstu navedene proslave spominje MATKOVIĆ 2001: 35: „Frankovi suvremenici smatrali su da je povod njegovu ulasku u Stranku prava bio vezan uz posjet banovinskih pravaša Makarskoj prigodom podignuća spomenika Antunu [zapravo Andriji, op. a.] Kačiću Miošiću. Frank se tada uvjerio u popularnost Stranke

Blaži, ali svejedno kritičan, bio je Šegvić prema Folnegovićevim postupcima 1890-ih, čija je politika bila začetak koalicionaškog HSP-a. Folnegovićeva politika suradnje s obzorašima, Strossmayerovim poklonicima, za Šegvića je bilo „prodiranje slavosrpsštine“ u Stranku prava protiv koje je isticao Prodanovo suprotstavljanje Folnegoviću. Ipak, u usporedbi s napadima na Franka, sasvim je jasno da se Šegvić suzdržavao prema domovinašima zbog njegovanja svojih odnosa s članovima bivšeg koalicionaškog HSP-a, od kojih je najvažnije zasigurno bilo redovito održavanje veza s Bauerom.³³

Knjiga *Dr. Ante Starčević. Njegov život i njegova djela* bila je na istraživanju izvora temeljena biografija koja se nije samo posvetila Starčeviću životu i njegovu političkom djelovanju u povijesnom kontekstu, već posebice i književnom djelovanju, što ju je najvećim dijelom činilo modernim historiografskim djelom. Međutim, knjiga je ujedno bila i „stekliška“ od posvete do kraja knjige, idolizirajući Antu Starčevića do te mjere da su svi njegovi politički neistomišljenici ocrtni kao negativci, kao i „stekliška“ prema političkim protivnicima ili neistomišljenicima milinovaca, što joj je manjim dijelom dalo obilježja polemičkog i publicističkog djela. Ako ruka Mile Starčevića i nije bila direktno upletena u cjelokupni rukopis Šegvićeve knjige, on je zasigurno savjetima usmjeravao njegov rad pa se duh njegovih političkih načela jasno pokazivao između redaka.

Značajnije reakcije na Šegvićeve knjige do početka Prvoga svjetskog rata

Iako je bilo prirodno za očekivati da će milinovska *Hrvatska sloboda* najviše promovirati Šegvićeve knjige *Dr. Ante Starčević*, jednaku prvu obavijest o knjizi koja se tamo pojavila objavila je i Drinkovićeva *Hrvatska rieč* iz Šibenika, a (pomalo neočekivano) i frankovačko *Hrvatsko pravo*.³⁴ Gospički je *Hrvat* među prvima, već 25. veljače 1911, objavio supstancijalniji osvrt, kojemu je cilj bio pokazati da je Šegvić neopravdano napadao Franka i uzdizao Milu Starčevića. „Čim sam za knjigu čuo, odmah je kupih i na dušak pročitah“, izjavio je recenzent pod inicijalima R. T., tvrdeći da Šegvićevo „vrlo pohvalno nastojanje“, da dâde „vjernu sliku“ Starčevića, nije bilo „do kraja savjestno“ pridržavano. Dok je Starčević „do godine 1887. prikazan (...) lijepo i dosta obširno“, nakon toga

prava i odlučio joj pristupiti ne bi li u njezinim redovima ostvario još veću političku karijeru. S druge strane, pravašima je trebala iskusna osoba s jakim organizatorskim sposobnostima koja bi obnovila posrnuli stranački tisak i time popravila noseći stup pravaške promidžbe.“

³³ ŠEGVIĆ 1911a: 299, 309–315. Iako odvajanje milinovaca od frankovaca 1908. nije utjecalo na jedinstvo dalmatinske Stranke prava, Prodan je pristajao uz milinovce u Banskoj Hrvatskoj i polemizirao s frankovcima. DIKLIĆ: 63, 67, 69. Inače se 1910. HSP spojio Hrvatskom pučkom naprednom strankom u Hrvatsku ujedinjenu samostalnu stranku. CIPEK I MATKOVIĆ 2006: 638–642.

³⁴ HRVATSKA SLOBODA 1911c; HRVATSKO PRAVO 1911; HRVATSKA RIJEČ 1911.

(kada vodstvo u Stranci prava preuzima Frank uz Folnegovića) on je prikazan „vrlo mizerno“, jer je „baš njegov rad od 1887. do 1896. najvažniji“. Prave zamjerke saznaju se u zadnjem odlomku članka, jer je tamo recenzent izložio da Šegvić „glorificira ime Starčević i s tim imenom spaja sve krieposti“, što „ne stoji, jer, što je posjedovao Ante, to već David i Mile ne posjeduju, da i ne spominjem druge Starčeviće“. Glavne zamjerke bile su da „Šegvić očito izbjegava sve veće radnike, koji nisu danas s Milom“, potom „zatajiva puno kod razkola i baca sve na mrtve, a izbjegava žive“, dok „toliki rad Frankov, koji je usko skopčan sa Starim, Milom te Davidom, sasma je izpušten, dapače se Frank ni imenom ne spominje“, a to se „sve moralo opisati, ne da se bude strasti, ali da pisac bude sam svom uvodu i pisanju dosljedan“. Posljednja rečenica bila je pomirljiva: „Inače je djelo lijepo i preporuča se po boljoj kritici.“³⁵

Ovaj frankovački osvrt ipak nije preduhitrio milinovce koji su već 16. veljače 1911. u *Hrvatskoj slobodi* izvještavali da Šegvićeva „izcrpiva monografija našeg velikog učitelja i osnivača Stranke prava, već se razpačava“ i da je „od velike važnosti za poznavanje razvitka naših političkih prilika zadnjih sedamdeset godina“. Tematika je, tvrdilo se dalje, opisana „živo i slikovito, te se knjiga ne daje iz ruke, kad si ju uzeo čitati“ i k tome se najavljivalo da „ćemo o njoj još imati prilike pisati obširnije“. Pisca prikaza Šegvićeve knjige našli su milinovci na čelu s Milom Starčevićem u jednome od najvećih hrvatskih književnika, Antunu Gustavu Matošu.³⁶ Za Matoša je Šegvić zasigurno znao još od vremena kada su obojica pisali za splitski *Novi vjek*, prilikom polemike s „mladima“ 1906. dobro ga je zapamtio jer ga je Matoš nazivao „idiotom“ i sličnim pogrdnim riječima,³⁷ a k tome ga je tijekom raskola 1908. kao frankovac napadao kao krivca za raskol. Međutim je Matoš već u kolovozu 1909. raskrstio s Frankom i njegovim pristašama te se okrenuo Mili Starčeviću i milincima. Upravo kada je Šegvić objavljivao knjigu *Dr. Ante Starčević*, Matoš je pisao za milinovsku *Hrvatsku slobodu*, tužeći se da „u najnovije vrijeme naglo pada zanimanje za knjigu hrvatsku“.³⁸ Eto

³⁵ R. T. 1911. Iako je osvrt važan kao primjer kako su frankovci prihvatili Šegvićevu knjigu *Dr. Ante Starčević*, nije jasno tko stoji iza inicijala R. T. U svojem opširnom radu o pravaštvu u Gospiću, koji doduše ispušta poneke tamošnje važne pravaše, GABELICA 2018 ne spominje nijednog pravaša čije bi ime odgovaralo tim inicijalima.

³⁶ HRVATSKA SLOBODA 1911d. Antun Gustav Matoš (Tovarnik, 1873 – Zagreb, 1914), hrvatski književnik. Prekinuo je gimnazijsko školovanje i dezertirao 1894. iz vojske. Bježi u Beograd gdje boravi do 1898, sljedeće godine stiže u Pariz gdje je pod utjecajem modernih književnih pravaca. Godine 1904. vraća se u Beograd, a 1908. u Zagreb gdje prerano umire od bolesti grla. Strastven polemičar i zapaženi kritičar i esejist, smatra se jednim od najvećih hrvatskih modernističkih pisaca. KRAVAR 2011: 42–45.

³⁷ MATOŠ 1906: 138 [objavljeno u Matoš 1973a: 82–85].

³⁸ MATOŠ 1911a [objavljeno u MATOŠ 1973c: 7–10]; NEMEC 2015: 797–815; JONJIĆ 2019: 455, 541. Vrijedi zabilježiti da Nmec, u novije vrijeme pišući o Matoševu pravaštvu, poput Barišića inače preuzima teze od Mirjane Gross, oblikovane i pod utjecajem marksističke historiografije

odlične prilike da Matoš kao novopečeni suradnik milinovaca na osnovi prikaza Šegvićeve milinovske interpretacije Ante Starčevića svima dokaže svoju novu političku orijentaciju.

U dva nastavka, 20. i 21. veljače 1911, pojavila se u *Hrvatskoj slobodi* Matoševa recenzija Šegvićeve knjige. Matoš je ovoga puta za Šegvića imao samo riječi hvale:

„Gosp. K. Šegvić, jedan od najboljih naših publicista, izdao je evo djelo o A. Starčeviću, koje bi bilo znamenito i onda, da nije tako savjestno i tako podpuno. (...) Ta biografija je životopis nove Hrvatske, njena poviest od ilirizma do najnovijeg vremena, životopis one Hrvatske, kojoj je Stari u časovima znao biti jedini predstavnik. (...) Napisati podpuno djelo o takovu čovjeku mogao bi samo muž velik kao on. Cijeli viši ljudski život bio bi nuždan, da se tačno ocieni i opiše taj heroizam jednog života. (...) K. Šegvić zadržao se najviše kod najglavnijega, kod Starčevića pravaša, ne ulazeći iz delikatnosti ni ovdje u kritiku protivnih struja i ostavljajući to budućnosti. Uzme li se, da je vredni pisac morao proučiti gotovo sve naše novine od ilirizma pa do najnovijeg vremena, da je morao skupljati masu nenapisanih podataka, da se u svom radu ne mogaše koristiti nikakvim sličnim djelom, moramo se zahvalno diviti tome trudu novinara – uvodničara kojemu taj silni posao bijaše sporedan, priznajući mu, da je podigao Starome prvi veliki literarni spomenik. Banovina ne će nikada zaboraviti, da Dalmatinac napisu prvu podpunu monografiju o otcu hrvatskog nacionalizma i pravaške misli.“

Vrijednost je Matoševe recenzije u tome što je jasno istaknula Šegvićeve zasluge: on je napisao *potpunu* biografiju Starčevića „od ilirizma do najnovijeg vremena“ i za to je morao poduzeti znatno istraživanje izvora, nemajući pred sobom nikakvo slično djelo. Matoš je istaknuo i slabosti koje je primijetio, da Šegvić kao „pravaš starog kova, govori o Starome više kao apologista no kao kritičar“, da tek u politici Starčević može biti „najgenijalniji Hrvat 19. vieka“ i dodajući neke zamjerke, poput pisanja „za moj ukus jezikom i stilom odviše novinarskim“ i izostanka „podpune bibliografije Starčevićevih djela“. Ali je kao književnik i sâm neshvatljivo propustio istaknuti da se Šegvić nije koncentrirao samo na Starčevića pravaša, već ga je uzdignuo i kao književnika. Dakako, poznato je da je Matoš recenziju upotrijebio i da znamenitim riječima izloži svoje shvaćanje Starčevića i pravaštva.³⁹

i potreba službene komunističke ideologije, da je bit pravaškog programa, umjesto ponajprije na povijesnom hrvatskom državnom pravu, mnogo više oblikovan „na temelju Rous[s]jeauova učenja o slobodi, pravnoj jednakosti i društvenom ugovoru“ i potaknut „idejama Francuske revolucije, povijesnim iskustvom hrvatskoga naroda i njegovim suvremenim potrebama“. A što se tiče Matoša, Nemeć interpretira Matošev razlaz s Frankom kao principijelan politički čin, dok u najnovije vrijeme Jonjić piše o Matošu s isključivoga frankovačkog stajališta, objašnjavajući njegov razlaz s Frankom praktičnim razlozima.

³⁹ MATOŠ 1911b [objavljeno u MATOŠ 1973b: 122–126]; NEMEC 2015: 807.

U vezi s književnom ocjenom Starčevića potrebno je spomenuti i Branka Drechslera Vodnika, dugogodišnjeg Matoševa i Kršnjavijeva suradnika i zakletog Šegvićeva neprijatelja.⁴⁰ Vodnik se naime u osvrtu „Književni rad Kerubina Šegvića“ objavljenom u *Savremeniku* posvetio i knjizi *Dr. Ante Starčević* koju je začudo jedva jedvice pozitivno ocijenio jer će ispuniti „neku prazninu u životu jedne političke stranke“. Međutim, nije se mogao suzdržati da ne napadne Starčeviću stranku prava kao „klerikalnu stranku“ dok je prema njemu Starčević držao „da samo Muhamedova vjera nešto vrijedi, a ostale baš ništa“. Šegvićevu knjigu ipak je popratio komentarima poput toga da nema „naučne cijene“, da autor ne poznaje književni rad Šime Starčevića i da ne poznaje Starčeviću „najbolju dramu“, zasigurno misleći na *Selskog proroka*. Sljedeće godine u vezi navedene teme Vodnik je u *Hrvatskom kolu* objavio opširnu studiju *Dr. Ante Starčević. Književna studija iz doba apsolutizma Bachova*, koja je objavljena i kao posebna knjižica, a u kojoj se oslanjao i na Šegvićevu knjigu bez njezina spominjanja, osim kratke početne obavijesti da je ona objavljena „u novije doba“, ali je u vezi nje uputio na Skerličevu negativnu recenziju.⁴¹

Nije moguće na ovome mjestu detaljno pratiti recepciju Šegvićeva djela, već je potrebno istaknuti posljednju značajniju reakciju na njegovu objavu prije izbijanja Prvoga svjetskog rata koju je spomenuo Vodnik – onu poznatoga srpskog književnog kritičara Jovana Skerlića. Skerlić je u *Srpskome književnom glasniku* pod zajedničkom recenzijom spomenutih *Djela Dr. Ante Starčevića* Odbora Kluba Stranke prava i Šegvićeve knjige *Dr. Ante Starčević* zapravo objavio vlastiti prikaz života i djela Ante Starčevića, oslanjajući se na navedene publikacije, a njegov je prikaz ubrzo objavljen i u Rijeci, na latinici u knjižici *Današnji srpskohrvatski nacionalizam*.⁴² Nastupajući s pozicije narodnoga jedinstva Srba i Hrvata, Skerlić kao da je prilikom pisanja svog priloga upoznao Starčeviću misao. Započeo je

⁴⁰ HDA, IK, kutija 12, 804.7.152; MATOŠ 1973d: 196–197. Branko (Drechler) Vodnik (Varaždin, 1879 – Zagreb, 1926), hrvatski povjesničar književnosti. Studirao je slavistiku u Pragu, Krakovu i Zagrebu gdje je i doktorirao. Pristaša modernizma i „mladih“ te nastavljajući Vatroslava Jagića i Đure Šurmina u proučavanju povijesti hrvatske književnosti, od 1911. do smrti predavao je hrvatsku književnost na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu. *Hrvatska enciklopedija*, s. v. „Vodnik, Branko“; MILANJA 2012: 445–446.

⁴¹ DRECHSLER VODNIK 1911; DRECHSLER VODNIK 1912. Primjerice, Vodnik bez citiranja izvora ponavlja Šegvićevu priču o krajiškom pisaru Filipu Baričeviću kojem su odsjekli obje ruke zbog pisanja pritužbi protiv samovolje krajiških časnika što je snažno utjecalo na Starčevića, a tu priču nije spomenuo Šarić na kojega se (pored Šegvića) Vodnik poziva na početku svoje studije. ŠEGVIĆ 1911a: 38; DRECHSLER VODNIK 1912: 11.

⁴² SKERLIĆ 1912; SKERLIĆ 1913: 8–42. Jovan Skerlić (Beograd, 1877 – Beograd, 1914), srpski povjesničar književnosti i kritičar. Studirao je u Beogradu i u Lausannei gdje je i doktorirao, potom je do smrti predavao srpsku književnost na Sveučilištu u Beogradu i uređivao *Srpski književni glasnik*. Jugoslavenski orijentiran, isprva je član Srpske socijaldemokratske partije, od 1905. Samostalne radikalne stranke, 1912. postaje poslanik u Narodnoj skupštini. *Hrvatska enciklopedija*, s. v. „Skerlić, Jovan“.

oštro, tvrdeći da je protiv Srba „ovaj ogorčeni srbofob toliko zla rekao“ i da je bio „krvnik i samim Hrvatima, koji nisu bili njegovih nazora“, a završio je s konstatacijom da bi Starčević bio „jedan sasvim naš čovek, sa svim manama i vrlinama naše rase, koji da je živeo u Beogradu ili Novom Sadu šezdesetih godina“, bio bi prava „*Srbenda*“. Starčević je „čovek današnjice“, koji „u stvari nije odricao Srbe no ih je obuhvatio u hrvatskom imenu; kao i drugi, i on je za narodno jedinstvo, samo je hteo da to bude pod jednim imenom hrvatskim“. Može se pretpostaviti da je isti izvor koji je Skerliću sugerirao takvu interpretaciju Starčevića, zasigurno iz redova Hrvatsko-srpske koalicije ili napredne omladine u Hrvatskoj, utjecao na to da Šegvića, kojega je Skerlić isprva opisao kao „pobožnog starčevićanca“, pri kraju prikaza oštro napadne na osobnoj razini.⁴³

Skerlić je za Šegvića utvrdio da je „partijski i verski fanatičar“, koji je nevješt kao pisac i slab kao stilist, a njegova je knjiga „slaba i dosadna“. Pokušao je istaknuti Šegvićeve preuveličavanja Starčevićevih postignuća i prešućivanje njegovih antiklerikalnih izjava u knjizi, kako bi ponovio čestu kritiku da je Šegvić „apologičar, panegiričar“, „novi evanđelist Jovan jednoga novoga Hrista“ koji bi proglasio „Starčevića za sveca“. Međutim, Skerlić nije naveo uvjerljive razloge da je Šegvićeve knjige toliko bezvrijedna i razumljivo je da ga je vrijeđalo što je Starčevićeva stranka prava negirala narodnost Srba u Hrvatskoj. Stoga se ne može oteti dojmu da je njegova recenzija objavljena u Rijeci „po narudžbi“ članova napredne omladine i Hrvatsko-srpske koalicije za potrebe međustranačkih obračuna u Banskoj Hrvatskoj, pri čemu je Skerlić pokazao i elementarno nepoznavanje povijesti pravaštva.⁴⁴ Kako je očito neopravdano zaniijekao bilo kakvu vrijednost Šegvićevoj knjizi, Skerlićev je prikaz ostao bez većega značaja, kao što je i njegov prikaz Ante Starčevića bio neuravnotežen.

⁴³ SKERLIĆ 1913: 8–37. Narodno jedinstvo kao ideja pojavilo se u redovima napredne omladine, a označavalo je shvaćanje da su Hrvati i Srbi jedan narod koji treba raditi na kulturnom zbližavanju (ponajprije na jedinstvenom srpskohrvatskom jeziku i književnosti) kako bi došlo do političkog i nacionalnog ujedinjenja. O tome je pisala GROSS 1968/69: 81, 83, 96, 103, 120, koja je spominjala Skerlićeve veze s Koalicijom i naprednom omladinom, tvrdeći da je teorija o tome da „je Starčević zapravo bio Jugoslaven jer je tvrdio da su svi Južni Slaveni jedna, tj. hrvatska nacija“ bila Skerlićeva, izložena u SKERLIĆ 1912, tj. SKERLIĆ 1913. Međutim je MATOŠ 1911b istaknuo da Starčevićovo shvaćanje „našeg nacionalizma nije jasno definirano. Hrvati su u stvari kod njega sad isto ono, što Gajevi Iliri, tj. Hrvati su – Jugoslaveni, svi Jugoslaveni su Hrvati, sada pako samo oni Jugoslaveni, što ulaze u područje zemalja hrvat. prava (?)“. A i ŠEGVIĆ 1911b: 5, je pisao o tome da „smatram književnost jedinstvenu, kako nam je i jezik jedan“, tako da je ideja o jedinstvu Južnih Slavena kao Hrvata potjecala još od Starčevićevih spisa, iako je uvijek izbjicao prijemor o imenu tog naroda (hrvatskom, srpskom ili jugoslavenskom).

⁴⁴ SKERLIĆ 1913: 37–42. Primjerice, Skerlić s nevjericom navodi Šegvićevu tvrdnju „da je Starčević pod starost, 1892, hteo „ići pješke k Majci Božjoj Bistričkoj“. Pritom se radi o Šegvićevoj aluziji na poznatu epizodu pokušaja mirenja Starčevića i Strossmayera prilikom koje je Starčević izjavio da neće prestati „razkrinkavati zlotvore naroda, a za slogu sa pravima ljudima išao bi bos do majke božje“. ŠEGVIĆ 1911a: 311–314; GROSS 2000: 727.

Preostaje pitanje kako je Šegvić reagirao na sve recenzije svoje knjige. Bilo je bjelodano da su prikazi podijeljeni po stranačkoj i ideološkoj pripadnosti, pa dok je Matoš zbog bliskosti s milincima hvalio knjigu, Vodnik je ostao suzdržan s ponekim neprijateljskim opaskama, a napadali su je frankovci i Skerlić, koji je bio blizak Hrvatsko-srpskoj koaliciji i naprednoj omladini u Hrvatskoj. Šegvić u javnosti u to vrijeme uopće nije reagirao, zasigurno slijedeći načelo koje će kasnije u pismu Bogdanu Radici ovako izraziti:

„Svaki javni radnik mora uvijek biti spreman na napadaje. Je li bilo čovjeka na svijetu poznata i javnog radnika, koji nije bio napadan? Što je čovjek veći i istaknutiji, jače je napadan. Slava ljudi počinje tek onda, kad ih počmu napadati. A je li nužno odgovarati na napadaje? Nipošto. Da sam ja odgovarao na sve napadaje na moju osobu, bio bi morao potrošiti savkolik moj rad. I danas me napadaju, a ja ignorišem. Djela čovjekova su njegova slava i njegova sramota, prema tomu kakova su. A nikakovi napadaji ne mogu umanjiti dobar rad. Kako se čovjek ne smije dati smesti od pasa, koji laju, tako se ne smije dati smesti od kojekakvih zavidnika i napadača. Nijedan čovjek nije nikada od svakoga priznan, ničiji rad nije od savremenika svestrano uvažen i cijenjen. Istinska i pravedna ocjena spada povijesti.“⁴⁵

Političke okolnosti i u trenutku izlaska knjige *Dr. Ante Starčević. Njegov život i njegova djela* već su se mijenjale pa je tako Šegvić s Milom Starčevićem i Zagorcem sudjelovao u pregovorima s frankovcima koji će voditi stvaranju svepravaške organizacije ujesen 1911. godine.⁴⁶ Na taj su način polemički elementi diktirani trenutnim političkim potrebama u Šegvićevoj biografiji Ante Starčevića već počeli gubiti na značenju, dok su rezultati njegova rada na izvorima i poznavanje povijesti pravaštva u knjizi zadržali trajnu vrijednost.

Zaključak

Potreba za dostojnom biografskom obradom Ante Starčevića nakon smrti u veljači 1896. sve se više osjećala među njegovim sljedbenicima, pravašima, kako su godine prolazile. Tek petnaest godina nakon smrti toga velikana hrvatske politike 19. stoljeća, u veljači 1911, dobio je prvu značajniju biografiju u vidu knjige *Dr.*

⁴⁵ HDA, fond 1769: Bogdan Radica, kutija 28, „Kerubin Šegvić Bogdanu Radici, 27. IX. 1928.“ Bogdan Radica (Split, 1904 – New York, 1993), hrvatski publicist. Studirao je u Ljubljani i Firenci, u međuraću djeluje kao izvjestitelj iz inozemstva za jugoslavenske institucije. Drugi svjetski rat i Hladni rat proveo je u Sjedinjenim Američkim Državama kao emigrant bogate publicističke djelatnosti i profesor povijesti na Sveučilištu Fairleigh Dickinson u New Jerseyu. *Hrvatska enciklopedija*, s. v. „Radica, Bogdan“.

⁴⁶ DAZG, IP, kutija 2, br. 41, Peršić, „Prijelom braće Radića s banom Tomašićem g. 1911.“, str. 2; ŠEGVIĆ 1940: 34; GROSS 1973: 381.

Ante Starčević. Njegov život i njegova djela Kerubina Šegvića. Spletom okolnosti, Šegvić se kao tada već stari pravaš, koji je 1896. upoznao Antu Starčevića pred njegovu smrt, koji je živio u Zagrebu od publicističke djelatnosti, koji se kretao u krugu vodećih pravaša nekada bliskih Anti Starčeviću, i koji je imao dostupne izvore te koji je obrađivao povijest pravaštva, mogao prihvatiti takva zadatka. Nastala knjiga bila je rezultat piščeva istraživanja izvora i poznavanja povijesti političke ideologije Ante Starčevića i pravaškoga pokreta. Ali je manjim dijelom bila obilježena i polemičkim tonovima uvjetovanim onodobnim političkim odnosima u Banskoj Hrvatskoj, jer je Šegvić bio jedan od prvaka milinovske Starčevićeve stranke prava. Zbog toga su reakcije na knjigu do početka Prvoga svjetskog rata bile stranački podijeljene i ponekad silovite, što nije umanjilo činjenicu da se u slučaju Šegvićeve knjige dobrim dijelom radilo o vrijednoj, na izvorima zasnovanoj cjelovitoj obradi života i djela Ante Starčevića, kako je to jasno uvidio i o tome javno pisao već Matoš. Crvena nit koja se provlačila Šegvićevom knjigom bila je Starčevićeva parlamentarna (saborska) borba za ostvarenje hrvatskoga povijesnog državnog prava na državnu samostalnost i teritorijalnu cjelovitost Hrvatske.

Intrigantno pitanje, koje se može zaključno postaviti, jest koliko je Šegvićeve knjiga bila vjerna interpretacija izvorne misli Ante Starčevića. Nije teško argumentirati da u onodobnome kontekstu, kada se Hrvatska stranka prava dobrim dijelom „utopila“ u Hrvatsko-srpskoj koaliciji i budućnost Hrvatske vidjela u zajednici Južnih Slavena, i kada se Čista stranka prava podložila središtima moći u Beču i Budimpešti, pristaše Mile Starčevića nisu samo pokušavali biti najbliže izvornom učenju Ante Starčevića (neovisna Hrvatska povezana samo osobom vladara s Ugarskom i Austrijom) nego oni to zaista i *jesu* bili. U tome smislu, Šegvićeve knjiga *Dr. Ante Starčević* bez velikih izobličenja mogla je izložiti glavna Starčevićeva državnopravna shvaćanja u izvornome obliku.

Bibliografija

Arhivski izvori

Arhiv Konzervatorskog odjela u Splitu
Ostavština Frane Bulića
Državni arhiv u Zagrebu
Fond 849: Ivan Peršić
Historijski arhiv Sarajevo
Fond 44: Ivo Prodan
Hrvatski državni arhiv
Fond 635: Družba Braća Hrvatskog Zmaja
Fond 804: Isidor Kršnjavi
Fond 1769: Bogdan Radica
Katolički bogoslovni fakultet u Splitu
Pisana ostavština don Frane Bulića
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb
R-5304: Kerubin Šegvić, *Dnevnik*
R-7982, B-b: Pisma Kerubinu Šegviću

Novine i časopisi

DRECHSLER VODNIK, Branko. 1911. Književni rad Kerubina Šegvića. *Savremenik*, prosinac 1911.

DRINKOVIĆ, Mate. 1898. Starčevićanstvo. *Novi vek*, 1. siječnja 1898. – 16. lipnja 1898.

GLAS MATICE HRVATSKE. 1906. „Matica hrvatska.“ *Glas Matice Hrvatske*, 25. III. 1906.

HRVATSKA RIJEČ. „Ante Starčević, njegov život i njegova djela.“ *Hrvatska riječ*, 15. veljače 1911.

HRVATSKA SLOBODA. 1911a. „Dr. Ante Starčević.“ *Hrvatska sloboda*, 7. siječnja 1911.

HRVATSKA SLOBODA. 1911b. „Starčevićanski sastanak.“ *Hrvatska sloboda*, 20. siječnja 1911.

HRVATSKA SLOBODA. 1911c. „Ante Starčević, njegov život i njegova djela.“ *Hrvatska sloboda*, 10. veljače 1911.

HRVATSKA SLOBODA. 1911d. „Ante Starčević. Njegov život i njegova djela.“ *Hrvatska sloboda*, 16. veljače 1911.

HRVATSKO PRAVO. 1911. „Ante Starčević, njegov život i njegova djela.“ *Hrvatsko pravo*, 11. veljače 1911.

IVEKOVIĆ, Franjo. 1905. *Dr. Ante Starčević. Značajne crte o njemu*. Zagreb: C. Albrecht (Maravić i Dečak).

- JUTARNJI LIST. 1915. Dr. Ivan Ružić. *Jutarnji list*, 24. siječnja 1915.
- MATOŠ, Antun Gustav. 1906. Jezuitska kritika. *Savremenik*, br. 2, 1906.
- MATOŠ, Antun Gustav. 1911a. Liepa Knjiga. *Hrvatska sloboda*, 14. siječnja 1911.
- MATOŠ, Antun Gustav. 1911b. Dr. Ante Starčević. *Hrvatska sloboda*, 20/21. veljače 1911.
- NOVI VIEK. 1897. Život i rad Antuna Starčevića. *Novi viek*, 10. srpnja 1897.
- POLITEO, Dinko. 1896. Dr. Ante Starčević. *Vienac*, 7. ožujka 1896. – 18. travnja 1896.
- POPARIĆ, Bare. 1937. Povodom sedamdesetgodišnjice života Kerubina Šegvića. *Hrvatska smotra*, veljača 1937.
- R. T. 1911. „Šegvićev Starčević.“ *Hrvat*, 25. veljače 1911.
- SKERLIĆ, Jovan. 1912. Ante Starčević. *Srpski književni glasnik* 28, 1. januar 1912. – 1. februar 1912.
- SKERLIĆ, Jovan. 1913. *Današnji srpskohrvatski nacionalizam*. Rijeka: Knjižara G. Trbojević.
- ŠEGVIĆ, Kerubin. 1896. Krepostnik. *Hrvatsko pravo*, 29. veljače 1896.
- ŠEGVIĆ, Kerubin. 1906. Jedna desetgodišnjica. *Hrvatski dnevnik*, 28. veljače 1906.
- ŠEGVIĆ, Kerubin. 1908. Borimo se za načelo. Razmišljaji na mlado ljeto. (Svršetak). *Hrvatska*, 4. siječnja 1908.
- ŠEGVIĆ, Kerubin. 1933. Jubilej. *Hrvatska smotra*, 1. veljače 1933.
- ŠEGVIĆ, Kerubin. 1940. Iz uspomena i doživljaja. Suton pravaštva (1918). *Novo doba*, 24. ožujka 1940.

Objavljeni izvori

- CIPEK, Tihomir, Stjepan MATKOVIĆ. 2006. *Programatski dokumenti hrvatskih političkih stranaka i skupina, 1842.–1914*. Zagreb: Disput.
- KRŠNJAVI, Isidor. 1986. *Zapisci. Iza kulisa hrvatske politike*. Knjiga II. Zagreb: Mladost.
- MATOŠ, Antun Gustav. 1973a. *Sabrana djela*. Svezak XIII: *Polemike I*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Liber; Mladost.
- MATOŠ, Antun Gustav. 1973b. *Sabrana djela*. Svezak VII: *O hrvatskoj književnosti II*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Liber; Mladost.
- MATOŠ, Antun Gustav. 1973c. *Sabrana djela*. Svezak XVI: *Feljtoni, impresije, članci II*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Liber; Mladost.
- MATOŠ, Antun Gustav. 1973d. *Sabrana djela*. Svezak XX: *Pisma II*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Liber; Mladost.
- POPARIĆ, Bare. 1936. U spomen dra Ante Starčevića. U *Dr. Ante Starčević. O 40. godišnjici smrti*. Zagreb: Pramatica k. d.
- STARČEVIĆ, Ante. 1893. *Djela Dra. Ante Starčevića*. Knjiga I: *Govori*. Zagreb: Odbor Kluba Stranke prava.
- STENOGRAFIČKI ZAPISNICI. 1910. *Stenografički zapisnici Sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Petogodišta 1908.–1913. od I. do uključivo XXXVIII. saborske sjednice od 12. ožujka do 22. svibnja 1910*. Svezak I. Zagreb: Kraljevska zemaljska tiskara.

- ŠARIĆ, Milan. 1903. *Mladost dr. Ante Starčevića. Politička studija*. Osijek: Naklada piščeva.
- ŠEGVIĆ, Kerubin. 1907. *Prvo progonstvo Eugena Kvaternika, 1858.–1860*. Zagreb: Knjižara u korist Kluba ćirilo-metodskih zidara (Šimunić i Drug).
- ŠEGVIĆ, Kerubin. 1911a. *Dr. Ante Starčević. Njegov život i njegova djela*. Zagreb: Hrvatska stranka prava.
- ŠEGVIĆ, Kerubin. 1911b. *Kratka povijest hrvatske (srpske) književnosti od prvih početaka do god. 1900*. Zagreb: Knjižara L. Hartmana (St. Kugli).
- ŠEGVIĆ, Kerubin. 2016. Dnevnik Kerubina Šegvića, 1943.–1945. Priredili Stjepan Matković i Tomislav Jonjić. *Croatica Christiana periodica* 40: 197–230.
- DRECHSLER VODNIK, Branko. 1912. *Dr. Ante Starčević. Književna studija iz doba apsolutizma Bachova*. Zagreb: Dionička tiskara.

Sekundarna literatura

- BARIŠIĆ, Pavo. 2022. *Ante Starčević. Ideali slobode i prava*. Zagreb: Školska knjiga.
- BEZIĆ, Živan. 1996. Don Kerubin Šegvić. Život, smrt i djelo I–II. *Hrvatska obzorja* 4: 81–88, 357–369.
- BRAJKOVIĆ, Luka. 2022. Ante Starčević kao satiričar i humorist. *Fluminensia* 34: 621–649.
- DIKLIĆ, Marjan. 1998. *Pravaštvo u Dalmaciji do kraja Prvoga svjetskog rata*. Zadar: Matica hrvatska Zadar; Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru.
- DIKLIĆ, Marjan. 2003. *Don Ivo Prodan. Političko djelovanje i parlamentarni rad*. Zadar: Matica hrvatska Zadar.
- GABELICA, Mislav. 2018. Pravaštvo u Gospiću od 1880-ih do 1914. *Senjski zbornik* 45: 305–344.
- GLOBAČNIK, Matko. 2021. *Historizam i marksizam u hrvatskim ideološkim sukobima Drugoga svjetskog rata*. Zagreb: Plejada.
- GROSS, Mirjana. 1968/69. Nacionalne ideje studentske omladine u Hrvatskoj uoči I svjetskog rata. *Historijski zbornik* 21/22: 75–143.
- GROSS, Mirjana. 1973. *Povijest pravaške ideologije*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu – Institut za hrvatsku povijest.
- GROSS, Mirjana. 2000. *Izorno pravaštvo. Ideologija, agitacija, pokret*. Zagreb: Golden marketing.
- HAMERŠAK, Filip, Nataša JERMAN. 2023. *Ante Starčević u enciklopedici Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža (1823 – 1950 – 2023)*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- HANŽEKOVIĆ, Mato [Dr. M. Gabrijel]. 1938. *Otac domovine Dr. Ante Starčević*. Zagreb: Danica.
- HORVAT, Josip. 1936. *Politička povijest Hrvatske*. Zagreb: Binoza.
- JONJIĆ, Tomislav. 2019. *Antun Gustav Matoš. Pod Starčevićevim barjakom*. Zagreb: AGM.
- MATIJEVIĆ, Zlatko. 2005. Koprivnički župnik Stjepan Zagorac i reformni pokret nižega rimokatoličkog klera u Hrvatskoj (1920.). *Podravina* 4: 81–90.

- MATKOVIĆ, Stjepan. 1997. Valorizacija Eugena Kvaternika u svjetlu pravaških ideologija i hrvatske historiografije od kraja 19. stoljeća do 1918. *Povijesni prilozi* 16: 223–242.
- MATKOVIĆ, Stjepan. 2001. *Čista stranka prava, 1895.–1903.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest; Dom i svijet.
- MATKOVIĆ, Stjepan. 2002. Ivan Peršić: kroničar i aktivni sudionik hrvatske povijesti od kraja 19. stoljeća do početka Drugoga svjetskog rata. U Ivan Peršić, *Kroničarski spisi, prir.* Stjepan Matković, 5–17. Zagreb: Državni arhiv u Zagrebu; Dom i svijet; Hrvatski institut za povijest.
- MATKOVIĆ, Stjepan. 2011. Starčevićev dom u vihoru rata: pravaške uspomene iz doba Nezavisne Države Hrvatske. *Časopis za suvremenu povijest* 43: 827–861.
- NEMEC, Krešimir. 2015. Matoš i pravaštvo. *Forum* 54: 797–815.
- PERIĆ, Ivo. 2000. *Hrvatski državni sabor, 1848.–2000.* Svezak II: 1868.–1918. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; Hrvatski državni sabor; Dom i svijet.
- ŠIMETIN ŠEGVIĆ, Filip i Nikolina ŠIMETIN ŠEGVIĆ. 2016. Grad kao mjesto oblikovanja intelektualca: Kerubin Šegvić i Split. U *Split i Vladan Desnica 1918. – 1945.: Umjetničko stvaralaštvo između kulture i politike. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2015.*, ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina. Zagreb: Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu; FF Press.
- TRUTANIĆ, Jure. 2021. David Starčević u raskolu Stranke prava 1895. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 53: 179–204.
- VRANJEŠ-ŠOLJAN, Božena. 2009. Modernizacijski uspon krajem XIX. i početkom XX. stoljeća. U *Hrvatska i Europa*, sv. IV, gl. ur. Mislav Ježić. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Školska knjiga.

Enciklopedije i leksikoni

- BROZOVIĆ, Dalibor, Slaven RAVLIĆ, gl. ur. 1999–2009. *Hrvatska enciklopedija.* Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- BUTURAC, Josip, Franjo Emanuel HOŠKO. 1983. „Bauer, Antun.“ U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. I.
- CAMBI, Nenad, Anđelka STIPČEVIĆ-DESPOTOVIĆ. 1989. „Bulić, Frane.“ U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. II.
- GROSS, Mirjana. 1998. „Folnegović, Fran.“ U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. IV.
- GROSS, Mirjana i Mladen ŠVAB. 1998. „Frank, Josip.“ U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. IV.
- KRAVAR, Zoran. 2011. „Matoš, Antun Gustav.“ U *Hrvatska književna enciklopedija*, sv. III.
- MARUŠEVSKI, Olga i Višnja FLEGO. 2013. „Kršnjavi, Iso.“ U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. VIII.
- MATKOVIĆ, Stjepan i Dinko ŠOKČEVIĆ. 2009. „Khuen-Héderváry, Karoly.“ U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. VII.
- MATKOVIĆ, Stjepan i Jasna TURKALJ. 2013. „Kvaternik, Eugen (Evgenij).“ U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. VIII.

MILANJA, Cvjetko. „Vodnik, Branko.“ U *Hrvatska književna enciklopedija*, sv. IV.

PERIĆ, Ivo. 1993. „Drinković, Mate.“ U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. III.

ROGIĆ MUSA, Tea. 2013. „Kumičić, Eugen.“ U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. VIII.

Kerubin Šegvić as a Biographer of Ante Starčević (1896–1914)

The focus of this article is on the book *Dr. Ante Starčević. Njegov život i njegova djela* (*Dr. Ante Starčević. His Life and His Works*) published in Zagreb in 1911 by well-known Croatian intellectual Kerubin Šegvić. The article explores the background of the book from the time of Šegvić's acquaintance with Ante Starčević shortly before his death in February 1896 until first reviews of Šegvić's book that were published before the start of the First World War. Special attention is given to political context in Banska Croatia, as Šegvić was one of the leaders of Starčević's Party of Right which was competing for Starčević's legacy with the Croatian Party of Right (that was a part of the Croat-Serb Coalition) and the Pure Party of Right. It is argued that Šegvić's book offered the first significant and complete biography of Ante Starčević based on original research, but it also contained short polemical utterances against other political parties that were active in Croatia at the time. The main topic of Šegvić's book was the core of Starčević's political ideology, which was parliamentary struggle for Croatian historical state right, i.e., the historical right of Croatia (according to Starčević, in personal union with Hungary and Austria) to its independence and territorial integrity. Although the reviews that appeared before the start of the First World War were partisan according to party affiliation or sympathies of their authors (most significantly, Antun Gustav Matoš and Jovan Skerlić), this article concludes that Šegvić's book was more faithful to the original teachings of Ante Starčević than the interpretations that were put forward by the Croatian Party of Right or the Pure Party of Right. This was largely due to the political principles of Starčević's Party of Right led by Mile Starčević (the nephew of Ante Starčević).

Key words: Kerubin Šegvić, Ante Starčević, Mile Starčević, Starčević's Party of Right, Banska Croatia, Intellectual History

Ključne riječi: Kerubin Šegvić, Ante Starčević, Mile Starčević, Starčevićeva Stranka prava, Banska Hrvatska, intelektualna povijest

Matko Globačnik
Centar za inovativne studije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb
mglobacn@ffzg.hr

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 1

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Gost urednik / Guest Editor

Filip Šimetin Šegvić i Jure Trutanić

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),

Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo),

Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),

Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),

Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at

Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“

<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*